

صاحب امتیاز: دانشگاه امام صادق علیه السلام
مدیریت علمی و چاپ: اندیشکده حقوق بشر و شهروندی
مدیریت فنی و پشتیبانی: معاونت پژوهشی و فناوری دانشگاه
امام صادق علیه السلام، تلفنکس: ۰۲۱-۸۸۰۹۴۹۱۵
مدیر مسئول: دکتر سید محمد مهدی غمامی
سردبیر: علیرضا عقیلی بهنام، طراح: امیرحسین صمدی
نشانی: ایران، تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه
امام صادق علیه السلام، صندوق پستی: ۱۴۶۵۵-۱۵۹

سال اول، شماره اول (پیاپی ۱)، تابستان ۱۴۰۲

تولید

اشغال آفرین
دانش بنیان

مبلغ: ۵۰۰۰۰۰۰ ریال ۸۱ صفحه رقمی

فصلنامه تولید

چیستی اندیشکده و کارکرد

اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

محمد طاهر صفرزاده

مدیر آموزش و پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

چیستی اندیشکده و یا آنچه از آن به عنوان «تینک تنک» در غرب یاد می‌کنند در هشت دهه گذشته با تحولات بسیاری در جوامع مدرن مواجه بوده است. اندیشکده‌ها امروزه تقریباً تمام ابعاد حیات انسانی را در معرض دامنه فعالیت های خود در سطوح مختلف قرار داده‌اند. همین سطح نفوذ و تأثیرگذاری سبب شده است تا اکنون آمریکا با ۱۸۷۲، چین ۵۱۲، انگلستان ۴۴۴ و هند ۲۹۳ اندیشکده به ترتیب در رتبه‌های اول تا چهارم و ایران با حدود ۶۴ اندیشکده در رده بیستم جهان در این حوزه قرار گیرند. بررسی منابع متعدد حول مفهوم تینک تنک نشان می‌دهد که این مجموعه ها حائز سه ویژگی مشترک اعم از مستقل بودن، غیرانتفاعی بودن و در نهایت فعالیت و پژوهش در حوزه مسائل کلان و سیاست های عمومی کشور هستند؛ اما به صورت کلی می توان اندیشکده را نوعی سازمان ویژه برای تفکر و پژوهش در حوزه سیاست‌سازی، تصمیم‌سازی، تولید ایده و مطالعات میان‌رشته‌ای نام برد که بر اصل جمع‌اندیشی و ایده‌پردازی استوار است.

در این میان، اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع) نیز با هدف تأثیرگذاری کلان اجتماعی از سال ۱۳۹۹ فعالیت خود را در زمینه بررسی مشکلات، آسیب‌ها و چالش‌های نظام حقوق بشر و شهروندی جمهوری اسلامی ایران و یافتن راهکارهای متناسب آن به منظور سیاست‌سازی، تصمیم‌سازی و تولید ایده آغاز نمود. این اندیشکده با استفاده از ظرفیت نیروی انسانی دانشگاهی خود علاوه بر فعالیت تخصصی در مرکز کشور، به منظور توسعه حوزه تأثیرگذاری خود در سطح محلی نیز در سه استان خراسان رضوی، خوزستان و کرمان اقدام به فعالیت جدی نموده و با هدف افزایش دامنه رشد، ایجاد و توسعه مراکز در سایر استان‌ها را در برنامه‌های آتی خود دارد. در راستای اهداف و سیاست‌های کلان اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع) از جمله عملکردهای این اندیشکده را می‌توان در برگزاری سمینارها و وبینارها، برگزاری دوره‌های تخصصی، برگزاری رویدادها و همایش‌های بزرگ علمی-پژوهشی، ایده پردازی برای مسائل حاکمیتی و مشارکت در طرح و بررسی قوانین، مقررات و سیاست‌گذاری‌های ملی و محلی یافت.

چالش‌ها و موانع حقوقی و

اقتصادی در امر جذب و حمایت

از سرمایه‌گذاری خارجی

دکتر توکل حبیب زاده

رئیس شورای علمی اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

موضوع جذب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی به جهت وابستگی شدید تولید و رشد اقتصادی به آن از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است. با این حال، میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، به دلیل دخالت عوامل متعدد داخلی و خارجی، با ظرفیت‌ها و امکانات سخت افزاری و نرم افزاری اقتصاد کشور هم خوانی ندارد. اجمالی از این عوامل که بیشتر جنبه حقوقی دارند، به شرح زیر است:

۱. عوامل داخلی

a. عوامل حقوقی

الف. عدم وجود قانون جامع جذب و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی

ب. عدم ثبات در قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی
ج. طولانی شدن روند اخذ مجوز قانونی از مراجع ذیربط داخلی

د. ابهامات در نظام مالیاتی حاکم بر سرمایه‌گذاری خارجی و امکان اخذ مالیات مضاعف از سرمایه‌گذار خارجی

ه. عدم امکان شرکت‌های خارجی سرمایه‌گذار برای سرمایه‌گذاری مستقیم در ایران بدون مشارکت در تشکیل یک شرکت مشارکتی با تابعیت ایرانی (جوینت وینچر)

و. ابهامات موجود در امر دوری اختلافات سرمایه‌گذاری خارجی با توجه به تفاسیر مختلف از اصل ۱۳۹ قانون اساسی ز. نبود سازوکار مشخص برای جذب سرمایه‌های ایرانیان

خارج از کشور

b. عوامل اقتصادی

الف. بی‌ثباتی اقتصاد کلان به جهت تورم بالا، بی‌ثباتی قیمت‌ها، نوسانات شدید ارزی، کسری بودجه و غیره..

ب. عدم توجه مسئولین اقتصادی و مالی به ضرورت تحقق وعده‌های داده شده و انتظارات مشروع سرمایه‌گذاران، از جمله معافیت احتمالی مالیاتی، توسعه معادن و ایجاد منطقه صنعتی و غیره

ج. عدم امکان انتقال سود حاصله از سرمایه‌گذاری به ارزهای بین‌المللی و قابل تبدیل

۲. عوامل خارجی

الف. موانع و مشکلات ناشی از تحریم‌های بین‌المللی با توجه به محدودیت‌های متعدد مالی و تحریمی که برای اشخاص سرمایه‌گذار در ایران ایجاد کرده‌اند؛ از جمله موانع مهم مرادفات بانکی و غیره

ب. موانع ناشی از تبلیغات سوء خارجی و ایجاد جو روانی مسموم برای تمایل سرمایه‌گذاران به ورود به اقتصاد ایران

ارائه راهکارهای حقوقی برای تحقق

عنوان سال بویژه تولید و اشتغال‌زایی

دکتر علی فهیم دانش

معاون بین‌الملل اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

تحقق منویات مقام معظم رهبری در زمینه تولید که در شعار سال ۱۴۰۱ و بیانات معظم له، تصریح گردید، از منظر بین‌المللی می‌تواند مورد توجه جدی قرار گیرد. جهان پساکروناوی که پیش روی ما قرار دارد، با افول هژمونی چند صد ساله غرب و انتقال قدرت به شرق، دوران گذاری را نوید می‌دهد که افول هژمونی ایالات متحده آمریکا در آن قطعی است. نشانه‌های واضح فروپاشی هیمنه غرب را می‌توان در عرصه بین‌المللی و انزوای ناتو و غرب و ناکارآمدی آنها در حل معضلات جهانی و ناتوانی الگوی مدیریتی ایالات متحده مشاهده نمود.

بحرانهای داخلی چندساله اخیر آمریکا که بعد از به قتل رساندن جورج فلویید، سر باز کرده و با تسخیر کنگره توسط معترضین در معرض جهانیان قرار گرفته، دیگر جایی برای عرض اندام واشنگتن به عنوان قدرت برتر جهانی باقی نگذاشته است.

در این میان جمهوری اسلامی ایران با دارا بودن گفتمانی جهانی، می‌تواند و ضرورت دارد برای این دوران گذار الگویی قابل عرضه برای جهانیان مشتاق و دلزدگان از غرب فراهم کند. نمایش الگوی کارآمد نظام اسلامی خصوصاً در زمینه‌های معیشت بشری و افزایش قدرت و ثروت از طرق مشروع و حلال که مورد تأکید اسلام و تشیع است، ضرورت دارد. در نظام اسلامی کار و تولید و افزایش ثروت با شروط مذکور موضوعی پسندیده و ممدوح است. انسان

مسلمان در قالب حقوقی که شرح انور برای وی وضع نموده است حق دارد دارای شغل و درآمد باشد و حکومت اسلامی باید در این زمینه مجدانه بکوشد.

عرصه جهانی نیز برای تحقق تدابیر رهبر انقلاب فراهم است. بحران اوکراین نشان داد که خودکفایی در زمینه محصولات استراتژیک کشاورزی واجبی عینی است.

اهتمام دولت در تحقق برنامه‌های تولیدی با تخصیص سهم معقولی به کشاورزی می‌تواند زمینه‌های تحقق توسعه پایدار را نیز فراهم کند.

توسعه پایدار با توجه به آب و خاک و محیط زیست و داشتن دید امانت‌دار بودن این نعمتهای خدادادی متصور و ممکن خواهد بود. نهادینه کردن این آموزه‌ها در سطح مدارس و دانشگاه‌ها در این راستا باید عملیاتی شود، تا میهن اسلامی

ضمن حفظ جایگاه و اقتدار خود در عرصه جهانی، افق‌های پیش‌روی را برای خستگان از شرق و غرب فراهم و ترسیم کند.

زنان و تحقق شعار سال ۱۴۰۱

شمسی

دکتر نیلوفر مقدمی

معاون زنان و خانواده اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

ایران اسلامی در طی چهل و سه سال پایداری و پایداری بر سر آرمان‌های الهی و انسانی همواره در معرض انواع تحریم‌ها و فشارهای خارجی بوده است. این مسئله به ویژه در طی دهه‌های اخیر وضعیت معیشت در کشور را متاثر ساخته تا جایی که رهبر معظم انقلاب اسلامی برای خنثی‌سازی فشار تحریم‌ها و بهبود وضعیت معیشت چندین و چند سال بر مسئله تولید تأکید نموده‌اند. ایشان به درستی تبیین نموده‌اند که «تولید ملی کلید حل مشکلات کشور است» و بدیهی است در صورتی که همه ارکان کشور و همه نیروها و ظرفیت‌ها از این مسیر تبعیت نموده و آن را محقق سازند؛ بی‌تردید بسیاری از مصائب اقتصادی ایران پایان خواهد یافت. سال ۱۴۰۱ به شعار «تولید، دانش‌بنیان، اشتغال آفرین» مزین شده؛ سالی که انتظار می‌رود در آن، تولید ملی متاثر از دو مولفه دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرینی تحولات گسترده‌ای را تجربه نماید.

در این رویکرد جدید به تولید و اقتصاد، بانوان قادرند نقش بسزایی ایفاء نمایند. یکی از ابعاد فطری شخصیت و هویت زنانه (فارغ از آنکه در زندگی شخصی تجربه آن را داشته یا نداشته باشند) میل به مادری است. مادری به معنای پرورش دادن، تربیت کردن و گاه فدا کردن مفهومی بدیهی برای هر انسانی است. در مسئله تولید و ارتقای اقتصاد ملی بر بستر دانش و اشتغال‌زایی لازم است این رویکرد مورد توجه قرار گیرد. ترویج و گسترش نگاه مادرانه در تولید و اقتصاد با بهینه نمودن و مولد بودن آن ارتباط تنگاتنگی دارد. تجربه نقش‌آفرینی زنان در اقتصاد خانواده نشان می‌دهد بسیاری از زنان قادرند از کمترین‌ها، بهترین‌ها را خلق کنند. هویت‌بخشی به این حضور خانوادگی یا به عبارت بهتر اعتبار بخشیدن به نقش‌آفرینی اقتصادی زنان در خانواده و سپس مقیاسی بزرگتر یعنی جامعه، مسیر تولید دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین را تسهیل می‌سازد. البته باید به این مهم تأکید نمود که نگرش و رویکرد به تولید و اقتصاد، نه از گذرگاه فردی بلکه از معبر تعاملات خانوادگی می‌گذرد و هرچه نقش خانواده در تولید به دو محور دانش و اشتغال‌زایی معطوف شود، شکوفایی اقتصادی صدچندان خواهد شد. از آنجا که بند ۱ اصل ۲۱ قانون اساسی یکی از وظایف حاکمیت را ناظر بر «ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد

شخصیت زن و احیای حقوق مادی و معنوی او» برمی‌شمرد و با توجه به آنکه نقش جنسیتی و هویت مادری زنان در درون نهاد خانواده رویکردی اصیل در تحولات اقتصادی قلمداد می‌شود، به نظر می‌رسد یکی از حقوق بشر و شهروندی مسلم زنان که در سال جاری، متناسب با شعار سال باید بدان توجه و اهتمام داشت، ایجاد فرصت‌های موثر کارآفرینی و حضور حداکثری بانوان به همراه خانواده در حوزه تولید و به ویژه تولیدات دانش‌بنیان است. در این زمینه تسهیل اعطای مجوز فعالیت اقتصادی دانش‌بنیان برای بانوان تحصیل‌کرده و اعطای امتیازات ویژه به افرادی که قصد فعالیت خانوادگی در این حوزه را دارند، یکی از راهبردهای موثر در تحقق شعار سال خواهد بود.

رمز افزایش تولید؛

مبارزه با فساد

دکتر سید محمد مهدی غمامی

رئیس اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

عنوان امسال هم مانند سال‌های قبل، بر مدار تولید است: «تولید؛ دانش‌بنیان، اشتغال‌آفرین». اما سوال اصلی این است که راهکار رشد و رونق تولید چیست؟ راهکارهای متعددی وجود دارد که می‌توان آنها را به دو دسته عوامل ایجابی و سلبی تقسیم کنیم: عوامل ایجابی مشتمل بر ایجاد زیرساخت‌های مالی، حل مشکلات مالیاتی و بیمه، تاسیس نظام مالکیت فکری و صنعتی بروز، تسهیل نظام مجوزدهی و... است و عوامل سلبی عمدتاً بر مدار تحریم و فساد و ناشایست‌سالاری و... در کشور می‌چرخد. اینکه چکار باید کرد، پاسخ بسیار سختی ندارد ولی کدام اولویت دارد؟

پاسخ به این سوال سخت است بویژه اینکه بعد از یک دهه، هیچ نسخه اثر بخشی با شعار سال ۱۳۹۱ در این زمینه به اجرا گذاشته نشده است: «تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی».

اولویت یک: رفع عوامل سلبی

یک زمان برای رشد تولید، نیاز به تأمین و تخصیص بودجه کلان داریم و البته می‌دانیم چون سیاه چاله‌هایی مانند تراحم منافع و سو استفاده از صلاحیت و رانت‌های اطلاعاتی و باج‌گیری از تولیدکنندگان، درهای چرخان، عدم شفافیت و... وجود دارد مطمئناً هرچه بودجه صرف شود همه هدر خواهد رفت ولی اگر این سیاه چاله‌ها برطرف گردد بودجه هنگفتی به بودجه کشور بر می‌گردد و کارایی منابع موجود بیش از ۱۰۰ درصد افزایش خواهد یافت. در واقع این عوامل، حداقل به منابع کشور ۵۰ درصد ضرر می‌زنند و حداقل ۵۰ درصد منابع را بلوکه می‌کنند به علاوه آنکه انگیزه تولید و خلاقیت را هم خشک می‌کنند، چراکه از یک سو مدیران ناشایست که عمدتاً در حوزه وظایفشان نه تخصص دارند و نه تجربه، ناتوان در انجام وظایفند و از سوی دیگر عوامل درونی مانند فساد و عوامل بیرونی مانند تحریم مانع تحرک هستند. تحریم‌ها تهدیدهایی هستند که با تدابیری قابل دور زدن و خنثی‌سازی بوده و هستند و فساد، اژدهای هفت‌سری است که بیش از همه چیز دشمن هر نوع رشد و توسعه‌ای است. اگر و فقط اگر همین عامل آخر بنحو موثری هدف گرفته شود، هشتاد درصد مشکلات با بیست درصد اقدامات اولویت‌دار حل می‌شود.

اولویت بیست هشتاد: لزوم سیاست مبارزه با فساد

هزینه فساد در ایران، هزینه پنجاه درصد غالب تولیدات است که از همان ابتدای اخذ مجوزها تا بقای تولید و افزایش خطوط، دست تولیدکنندگان و حتی شرکتهای نوبا

را گرفته و تا آخرین رمقهای قضایی با همراهی معضل کارشناسان رسمی و عدم تحول پرشتاب نظام قضایی، مانع دست یابی به رونق واقعی شده است.

راهکار چیست؟ ابلاغ سیاست‌های کلی مبارزه با فساد که جا افتاده قطعی سیاست‌های کلی اقتصادمقاومتی است. هرچند در بند ۱۹ سیاستهای اقتصاد مقاومتی به فساد در حد گذرا و نه راهبردی توجه شده است ولی هیچ جهتی برای قانونگذاری و مقررانگذاری تعیین نشده و راهبردی را برای نجات ساختارها از این معضل ارائه نداده است. سیاست‌های مبارزه با فساد با استفاده از راهکارهای خلاقانه و نه قواعد عادی و اداری و مرسوم همانند سازمان‌های عریض و طویل بازرسی و محاسبات، می‌تواند پنجره ای برای تحقق یک دهه برنامه رونق تولید باشد.

سیاست کیفری صحیح زمینه ساز رشد اقتصاد دانش بنیان

هادی رضوان

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

اقتصاد همواره یکی از اصلی‌ترین موضوعات و مولفه‌های حاکم بر گفتمان نخبگانی و حتی مردمی بوده است که این امر در دهه اخیر با شدت گرفتن جنایت اقتصادی غرب علیه مردم ایران، اهمیت و بازتاب دوچندان پیدا کرده است و مقام معظم رهبری در نامگذاری سال و سخنرانی‌های متعدد خود به این مهم تأکید کرده‌اند که بیانگر دغدغه و مطالبه جدی ایشان در این زمینه می‌باشد.

پیشرفت اقتصادی و علی‌الخصوص اقتصاد دانش بنیان علاوه بر علم، مدیریت، سرمایه انسانی و اقتصادی، نیازمند شرایط و زمینه‌هایی است که در حیطه اقتدار و اختیار فعال اقتصادی نمی‌باشد بلکه باید توسط دولت و نظام حقوقی حاکم بر کشور فراهم شود که این عوامل به شاخص‌های فضای کسب و کار معروف شده‌اند که بخش بزرگی از موانع تولید را نیز دربر می‌گیرند. از جمله مهم‌ترین مولفه‌های شاخص‌های فضای کسب و کار که تحت عناوین مختلف از جمله امنیت حقوق مالکیت، حقوق مالکیت و ... می‌باشد که همه این عناوین مختلف را می‌توان تحت عنوان امنیت قضایی جمع کرد.

امنیت قضایی امروزه از مهم‌ترین عوامل پیشرفت اقتصادی کشورها می‌باشد به نحوی که بهبود کیفیت، استقلال و کارآمدی نظام‌های قضایی، از سال ۲۰۱۲ در نظام قضایی کشورهای عضو اتحادیه اروپا، اولویت نظامنامه سالیانه همکاری‌های اقتصادی بوده که نظامنامه‌ای سالانه برای مشارکت در سیاست‌های اقتصادی است و مقام معظم رهبری در سال ۱۳۸۶ در دیدار مقامات قوه قضائیه بر این مهم تأکید داشته‌اند و فرموده‌اند که: «دادن امنیت به مردم یک پایه مهمش روی دوش قوه قضائیه است. چه امنیت اجتماعی، چه امنیت اقتصادی، چه امنیت اخلاقی، چه امنیت حیثیتی». قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز در بند (۱۴) اصل سوم یکی از شرایط و الزامات لازم برای نیل به اهداف حکومت جمهوری اسلامی ایران مذکور در اصل دوم قانون اساسی را، «ایجاد امنیت قضایی عادلانه» دانسته است.

یکی از مهم‌ترین مولفه‌هایی در تامین امنیت قضایی برای فعالان اقتصادی، نظام جرم‌انگاری و کیفردهی صحیح می‌باشد. هرگونه افراط و تفریط در زمینه جرم‌انگاری و کیفردهی می‌تواند موجب اختلال در نظام اقتصادی کشور باشد. افراط در جرم‌انگاری و کیفردهی (به خصوص افراط در استفاده از مجازات‌های سالب آزادی برای تخلفات کوچک) فعالیت‌های اقتصادی را کند کردن فعالیت‌های تجاری و همچنین محدود کردن آزادی اقتصادی، به شرایط اقتصادی لطمه خواهد زد و تفریط در این زمینه مثل عدم تناسب مجازات‌ها با جرایم مهم اقتصادی مثل کلاهبرداری و خیانت در امانت و ... موجب ناامن شدن فضای اقتصادی خواهد شد که خود از مولفه‌های مهم شاخص‌های کسب و کار می‌باشد.

بنابراین بنظر یکی از مولفه‌های مهمی که در نظام و سیاست کیفری کشور باید مورد توجه قرار گیرد تامین امنیت قضایی

و امنیت حقوق مالکیت می‌باشد که این مهم می‌تواند تأثیرات بسزایی در رشد یا افول اقتصادی کشور و به تبع اشتغال و گسترش کسب و کارها، به خصوص کسب و کارهای دانش بنیان داشته باشد.

تولید و اشتغال آفرینی و ضرورت

اصلاح قوانین و مقررات مرتبط با حوزه تأمین اجتماعی

ولی الله حیدرنژاد

قاضی دادگستری و پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

حق تأمین اجتماعی از مهم‌ترین مصادیق حقوق نسل دوم است که اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و برخی مقاله‌نامه‌های سازمان بین‌المللی کار به صراحت به اجرا و تضمین حق بر تأمین اجتماعی پرداخته است. به لحاظ قوانین و مقررات داخلی، مستند به مواد ۱، ۲، ۳ و ۴ قانون تأمین اجتماعی از جمله وظایف و مسئولیت‌های سازمان تأمین اجتماعی، تعمیم و گسترش انواع بیمه‌های اجتماعی و استقرار نظام هماهنگ و متناسب با برنامه‌های تأمین اجتماعی و شمول قانون تأمین اجتماعی به افرادی که به هر عنوان در مقابل دریافت مزد یا حقوق کار می‌کنند تعریف شده است و حسب ماده ۳۶ قانون تأمین اجتماعی، حتی در فرض عدم پرداخت حق بیمه از سوی کارفرما، تأخیر و یا عدم پرداخت آن، نافی و رافع مسئولیت سازمان تأمین اجتماعی در قبال بیمه شده نخواهد بود. در همین راستا با عنایت به آمر بودن قانون تأمین اجتماعی، اجرا و پوشش کامل قانون تأمین اجتماعی مستلزم منابع مالی گسترده است و با عنایت به ماده ۲۸ قانون تأمین اجتماعی، عمده منابع درآمد سازمان را حق بیمه‌ی مأخوذه از بیمه شده و کارفرما تشکیل می‌دهد لذا بصورت پیوسته ارتباط تنگاتنگی میان رونق تولید و کار و سیاست‌گذاری‌های سازمان تأمین اجتماعی وجود دارد به نحوی که عملکرد تأمین اجتماعی همواره از چالش‌های رونق تولید و کسب و کار در کشور بوده به نحوی که قانون‌گذار در قوانین مختلف از جمله بند ج ماده ۱۱ قانون رفع برخی از موانع تولید و سرمایه‌گذاری صنعتی مصوب ۱۳۸۷ و ماده ۴۰ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴ نسبت به قاعده‌مند نمودن حوزه عملکرد سازمان تأمین اجتماعی اقدام نموده است هر چند که با توجه به ارائه تفاسیر مختلف، قوانین مذکور نیز موفقیت‌چندانی نداشته است.

در واقع اختیارات کلی و گسترده‌ای که در مواد ۳۸ و ۴۱ قانون تأمین اجتماعی، به شورای عالی سازمان تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه از قراردادهای پیمانکاری واگذار شده است به اندازه‌ای موسع و قابل تفسیر است که قانون‌گذاری‌های بعدی مجلس شورای اسلامی نیز نتوانسته اختیارات تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه از قراردادهای پیمانکاری را قاعده‌مند نماید. بنابراین با توجه به اعمال نظارت و ایجاد محدودیت سازمان تأمین اجتماعی بر تولیدکنندگان، تأثیر مستقیمی میان عملکرد سازمان تأمین اجتماعی و رونق تولید و اشتغال آفرینی وجود دارد و اختیارات موسع شورای عالی سازمان تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه از پیمانکاران و صدور بخشنامه‌های متعدد تأثیر آشکاری بر عملکرد تولیدکنندگان داشته است که ضروری است مجلس شورای اسلامی با طرحی کارشناسی، دقیق و جزیی حدود و ثغور اختیارات تأمین اجتماعی در اخذ حق بیمه و مواجهه با کارفرمایان را مشخص نماید به عبارت دیگر تعریف رابطه کارفرمایان و تأمین اجتماعی از چنان اهمیتی برخوردار است که بجای واگذاری آن به سازمان و تنظیم گری بخشنامه ای می‌بایست به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی انجام شود. ضمن اینکه هر چند معافیت شرکت‌های دانش بنیان از شمول حق بیمه قراردادی معاف شده‌اند اما بدون شک، سرمایه‌گذاری در امور زیربنایی و زیرساختی و رونق تولید مستلزم بازنگری قوانین فعلی حوزه تأمین اجتماعی و تدوین قانونی جامع و مانع در این زمینه خواهد بود.

رونق تولید با رفع تراحم منافع مدیران و مسئولان

علی تقی‌نژاد

معاون مبارزه با فساد اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

اعلام و ابلاغ شعار سال توسط حضرت امام خامنه‌ای مدظله‌العالی به ملت ایران اسلامی، یک راهبردی و نقشه عملیاتی است که هم مردم و هم مسئولین قوای سه‌گانه و زیرمجموعه‌هایشان و حتی بخش خصوصی و فعالان سالم بخش‌های مختلف کشور، به خصوص بخش اقتصادی، باید اهتمام و سعی جدی در برآورده شدن و تحقق یافتن شعار سال داشته باشند. چند سالی است که مدام بر روی «تولید» با قیدهای گوناگون تأکید و تبلیغ شده و این حاکی از اهمیت‌داشتن و مسئله اساسی در برهه حساس جنگ اقتصادی علیه کشورمان است. از یک سو، ارتقای رشد کمی و کیفی تولید، اعتماد مردم به تولیدکنندگان داخلی، پیشرفت وسایل و امکانات زمینه‌ساز تولید محصولات، استاندارد بودن کالاها ساخت داخل و... همگی بسته به همت و تلاش مضاعف و حرکت و اقدام جهادی آنهایی است که پذیرفته‌اند راهی جز قوی‌شدن و یا استحکام درونی کشور نداریم. از سوی دیگر یکی از اصلی‌ترین مسائل کشور، اشتغال آفرینی است که در راستای رشد تولید و رشد مجموعه‌های دانش بنیان تحقق پیدا خواهد کرد؛ به شرط آنکه دولت محترم و قوای مقننه و قضائیه نیز بالاتفاق به همین امر مهم اولاً باور داشته باشند، ثانیاً تمام قوای موجود در بدنه و ساختار حاکمیت را بسیج کنند و ثالثاً «الزامات حقوقی» تحقق شعار سال ۱۴۰۱ نیز مورد غفلت واقع نگردد. یکی از مهم‌ترین الزامات حقوقی، «رفع تراحم منافع مدیران و مسئولان نظام» است که بعضاً منافع شخصی - حزبی بر منافع ملی برتری می‌یابد؛ به طوری که برخی اصلاً معتقد به رشد تولید داخلی و متعاقباً بهتر شدن کیفیت کالاها ایرانی نبوده و بیشتر موافق افزایش واردات بی‌رویه و گسترش رونق بازار قاچاق در کشور می‌باشند. این تفکر خودخواه، ریشه در «ما نمی‌توانیم» و «عدم باور و اعتماد به کارگر ایرانی» دارد که با منویات مقام معظم رهبری حفظ‌الله راجع به تولید و فراهم‌ساختن امکانات شغلی برای افراد جامعه، همخوانی نداشته و در نتیجه، منجر به «فعالیت‌های ناسالم سوداگرانه» خواهد شد.

شفافیت،

شاه کلید رونق تولید

محمد مهدی قاری

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

چند سالی است که رهبر معظم انقلاب در انتخاب شعار سال توجه ویژه‌ای به مساله تولید ملی و تکیه بر توان و ظرفیت‌های داخلی در حوزه صنعت دارند. وابستگی بسیار زیاد اقتصاد ایران به نفت باعث شده در شرایط تحریم، آسیب‌پذیری نظام اقتصادی بیشترین حد ممکن خود را نشان داده و تبعات سوء آن در عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز محسوس باشد. همین مساله بیانگر اهمیت فراوان توجه مدیران کشور به ظرفیت‌های ملی برای تقویت بنیان اقتصادی ایران است. اعلام شعار «تولید، دانش بنیان و اشتغال آفرین» به عنوان شعار سال جدید حاکی از آن است که دولت سیزدهم رسالت مهمی برای جهش اقتصادی ایران اسلامی پیش رو دارد. به نظر می‌رسد اکنون زمان مناسبی برای پاسخ به این سوال مهم باشد که چرا با وجود تأکید چند ساله رهبر انقلاب بر رونق تولید ملی، چرخ‌های اقتصاد ایران نتوانسته آن گونه که باید بر مدار توان و تولید داخل بچرخد.

بسیاری از صنعتگران از این مساله گله‌مندند که سازوکارهای رقابتی برای تولیدکنندگان ایرانی در بازار داخل از شفافیت کافی برخوردار نیست. شاید بتوان گفت کلیدی ترین و البته ساده‌ترین راه‌حل برای مانع‌زدایی از تولید، تحقق شفافیت باشد. شفافیت اطلاعات خصوصاً در بسیاری از فرایندهای تصمیم‌گیری که نتیجه آن‌ها معطوف به صنعت کشور است مانع از شکل‌گیری موقعیت‌های

تعارض منافع و بروز فساد می‌شود. تنها به عنوان مثال، بارها شاهد آن بوده‌ایم که نماینده‌ای در فرایند تصویب یک ماده قانونی نقش موثری دارد و تصویب یا عدم تصویب آن نیز مستقیماً به منافع همان نماینده در بخش خصوصی گره خورده است! شفافیت مناقصات دولتی و نیز شفافیت قراردادهای همگی از مواردی هستند که با کم‌تر نمودن هزینه‌ها و نیز حذف دلالتان از چرخه تولید، نقش بسیار مهمی در تحقق شعار سال ایفا می‌کنند. یک تولید مولد، به خودی خود موجب اشتغال آفرینی برای تعداد زیادی از کارگران می‌شود.

در عین حال نباید از آفتی که هر ساله دامن‌گیر شعارهای اقتصادی می‌شود غافل بود. با توجه به تأکید رهبر انقلاب بر توسعه صنایع تولیدی با تکیه بر ظرفیت‌های دانش بنیان، قطعاً هزینه‌های فراوانی از سوی نهادهای گوناگون برای تحقیق، پژوهش و نیز تأسیس اندیشکده‌هایی در جهت تحقق شعار سال صورت خواهد گرفت. این مساله اگرچه در ظاهر اتفاق مبارکی به نظر می‌رسد، اما چنانچه شفافیت لازم در تخصیص بودجه و نیز خروجی‌های علمی و عملی این اقدامات دانش بنیان وجود نداشته باشد می‌توان گفت این آفت هر ساله دامن‌گیر شعار سال جدید نیز خواهد بود.

اطلاعیه

اندیشکده حقوق بشر و شهروندی دانشگاه امام صادق (ع) برگزار می‌کند.

دوره توانمندسازی آموزش کنشگران حقوق بشر و شهروندی

دوره کرامت ۱۴۰۰

محورهای اصلی کنشگری:
پژوهش، آموزش، فضای مجازی و مطالبه‌گری

برنامه‌های دوره:
طرح مطالعاتی و کارگاه‌های آموزشی
رقابت گروهی در هسته‌های ایده‌پردازی
مشاوره آموزشی-پژوهشی و هدایت تحصیلی
با اعضای گواهی محترم و معرفی برگزیدگان برای جذب

اطلاعیه شماره ۱:

برگزاری دومین دوره مدرسه توانمندسازی کرامت در سال ۱۴۰۱

محورهای اصلی این دوره کنشگری، پژوهش، آموزش، فضای مجازی و مطالبه‌گری در حوزه حقوق بشر و شهروندی است و برنامه‌های دوره شامل طرح مطالعاتی، کارگاه‌های آموزشی، رقابت گروهی در هسته‌های ایده‌پردازی، مشاوره استعدادیابی و هدایت تحصیلی می‌باشد. اولین دوره این مدرسه در تابستان ۱۴۰۰ با همکاری ستاد حقوق بشر قوه قضائیه برگزار گردید. دومین دوره از این مدرسه نیز تابستان ۱۴۰۱ برگزار خواهد شد و به شرکت کنندگان گواهی معتبر اعطا می‌گردد، همچنین برگزیدگان برای جذب معرفی می‌گردند. اطلاعات تکمیلی در کانالهای اندیشکده حقوق بشر و شهروندی منتشر خواهد شد.

استخدام قانون در کارخانه تولید

علی زاهدی ناسب

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

دغدغه تولید ملی و راه‌های شکوفایی و مانع‌زدایی از آن، سال‌هاست که یکی از مهم‌ترین مطالبات تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان کالا و خدمات و فعالان اقتصادی بوده و می‌باشد. تأکید چندباره رهبر انقلاب بر این امر در سال‌های اخیر نیز حکایت از اولویت‌داشتن مطالب فوق‌الذکر در هرم برنامه سیاست‌های داخلی و خارجی کشور دارد.

آنچه مهم جلوه می‌نماید این است که طرح این دغدغه‌ها تا زمانی که متوقف بر نقش و نگار روی بزنها و بیلبردهای تبلیغاتی باقی بماند و تا زمانی که تبصره ماده‌های مصوب، در عرصه عمل منجر به تغییر قابل‌اعتنایی در روند معیوب

فعلی نگردد، چرخ تولید دانش‌بنیان اشتغال‌زا به گردش در نخواهد آمد.

به نظر می‌رسد سیاست‌گذاران و مسئولان اجرایی، بیش از آنکه به دنبال تصویب قوانین جدید برای رونق تولید باشند -که البته در جای خود لازم و ضروری است- بایستی به دنبال پیگیری اجرای کردن قوانین مصوب کنونی و استفاده از ظرفیت‌های قانونی حال حاضر کشور باشند. قوانینی که عدم التفات به اجرایی کردن آن‌ها در سال‌های متمادی، گرد

نسیان و فراموشی را بر این مواد قانونی نشانده است. **تعمیرات** دوباره به کارکرد شوراهای محلی و اعتماد هرچه بیشتر به نظام عدم تمرکز و اصل ۱۰۰ قانون اساسی، جلوگیری از تعطیلی واحدهای صنعتی و کشاورزی در مدت عملیات اجرایی بنا بر تبصره ۳ ماده ۲۱۲ قانون مالیات‌های مستقیم، بخشودن ۵۰ درصد مالیات حقوق کارکنان شاغل در مناطق کمتر توسعه‌یافته با هدف مساعدت به رونق تولید در مناطق کمتر برخوردار با عنایت به ماده ۹۲ قانون مالیات‌های مستقیم، محاسبه مالیات واحدهای تولیدی تازه تاسیس به مدت حداقل ۵ سال با نرخ صفر با انکاه به ماده ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم، هماهنگی با شبکه پولی بانکی کشور و تلاش در جهت فراهم‌آوری حمایتها و تسهیلات قابل اعطاء به شرکت‌های دانش‌بنیان موضوع ماده ۳ قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات از جمله مواردی است که اجرایی شدن آن‌ها می‌تواند در کوتاه‌مدت مسیر تولید داخلی را هموار کند.

خلاصه آنکه اهتمام مسئولین دستگاه‌های اجرایی در برهه کنونی بایستی بیش از هرچیز معطوف بر ایجاد جذابیت و صرفه اقتصادی برای صنعتگر و تولیدکننده داخلی باشد. نباید از یاد برد که این قوانین بایستی در خدمت و تسهیل کننده فرآیند تولید باشند و نه مانعی بر سر تحقق آن! تشریفات زائد و بعضاً بی‌مورد قانونی و اداری -خاصه در اعطای مجوزهای کسب‌وکار- از مواردی است که در کوتاه مدت باعث دزدگی و بی‌ربطی کارآفرینان به فرآیند تولید می‌گردد. امری که در نهایت منجر به وارد آمدن ضربه‌ای سهمگین بر پیکره اقتصاد کشور خواهد شد.

اصل ثبات در مقرراتگذاری و نقش آن در حمایت از تولید

امیر الله پاک‌نژاد

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

سال ۱۴۰۱، توسط مقام معظم رهبری به عنوان سال «تولید، دانش‌بنیان و اشتغال‌آفرین» نامگذاری شده است. تولید در نگاه رهبری به عنوان یک هدف و برنامه برای حرکت اقتصادی شناخته می‌شود؛ ایشان با قرار دادن تولید به عنوان یک هدف اقتصادی، رمز تحول در این حوزه را بسیج همه امکانات کشور به سمت تولید می‌داند و سرمایه‌گذاری بر روی تولید داخلی را هدف همه تلاش‌های دستگاه‌های مختلف و مردم برای تحول اقتصادی لازم بیان می‌فرمایند (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۴/۱/۱). عدم ایجاد مانع بر سر راه تحقق تولید، یکی از جنبه‌های حمایت از تولید محسوب می‌شود که در این زمینه نگاه باثبات و بلندمدت اهمیت بسزایی دارد. به عبارت بهتر قابل پیش‌بینی بودن فضای کسب و کار عامل مهمی در توسعه تولید است که این امر با اصل ثبات قوانین و به تبع آن جلوگیری از پیچیدگی قوانین و مقررات محقق می‌شود.

تکرار شعار سال با موضوع اقتصادی، علی‌الخصوص در حوزه حمایت از تولید و تأکید ده ساله بر این موضوع، بر ضرورت نگاه بلندمدت و ثبات برای تحقق حمایت از تولید دلالت دارد. این امر نشان می‌دهد حمایت از تولید تنها با یک رویه ثابت صحیح بلندمدت امکان‌پذیر است و باید از نگاه‌های کوتاه‌مدت و متشتت اجتناب کرد. توضیح آنکه در فعالیتهای اقتصادی برنامه‌ریزی به عنوان اصل اساسی به شمار می‌رود؛ چراکه بدون برنامه‌ریزی فعالیت ناقص می‌ماند و به هدف مورد نظر نمی‌رسد. یکی از عوامل مهمی که می‌تواند برنامه‌ریزی در یک فعالیت اقتصادی را بهم بزند، تغییر سریع و بی‌در پی سیاست‌ها و قوانین است. این امر

باعث می‌شود تولیدکننده یا عوامل تولید در آغاز یا در طول فعالیت اقتصادی نتواند به آینده اتکا کند و عملاً ریسک فعالیت تولیدی بالا می‌رود و سرمایه‌گذاری و تولید را از بین می‌برد. در واقع با تغییر بی‌ضابطه مقررات و سیاست‌های اقتصادی امنیت اقتصادی از بین می‌رود. از اینرو، رهبری در این خصوص می‌فرماید: «یک مسئله مسئله‌ی ثبات در قوانین است که این به عهده‌ی مجلس است. مراقب باشند مدام قوانین مربوط به مسائل اقتصادی از جمله مسائل مربوط به کار را هرروز عوض و بدل نکنند که بشود آن کسانی که می‌خواهند برنامه‌ریزی کنند، برنامه‌ریزی کنند» (بیانات در دیدار جمعی از کارگران سراسر کشور، ۹۴/۲/۹). ایشان با ارتباط میان ثبات در قوانین با موضوع امنیت اقتصادی بیان می‌فرمایند: «مسئله‌ی ایجاد احساس امنیت؛ هم برای کارگر، هم برای سرمایه‌گذار - یعنی برنامه‌ها، قوانین و مقررات باید جوری باشد که هم کارگر احساس امنیت کند و خاطر جمع باشد، هم سرمایه‌گذار احساس امنیت کند» (بیانات در اجتماع کارگران کارخانه‌جات تولیدی داروپخش، ۱۳۹۱/۲/۱۰).

مسئله ثبات در قوانین و مقررات در سیاست‌های کلی نظام که مطابق بند (۱) اصل یکصد و دهم قانون اساسی توسط رهبری ابلاغ می‌شود، نیز مورد تأکید و توجه قرار گرفته است. در بند (۳) سیاست‌های کلی امنیت اقتصادی، بر ثبات در قوانین و سیاست‌های اجرایی تأکید شده است. بند (۲۰) سیاست‌های کلی تولید ملی حمایت از کار و سرمایه ایرانی نیز بیان می‌دارد: «تفکیح و اصلاح قوانین و مقررات (از جمله اصلاح قانون پولی و بانکی، تأمین اجتماعی و مالیات‌ها) برای تسهیل فعالیت در بخش‌های تولیدی و رفع موانع سرمایه‌گذاری در سطح ملی با رویکرد ثبات نسبی در قوانین».

از طرف دیگر در جزء (۷) بند (۹) سیاست‌های کلی قانونگذاری با موضوع رعایت اصول قانونگذاری و قانون‌نویسی از جمله ثبات و نگاه بلندمدت در قانونگذاری مورد اشاره قرار گرفته است. در واقع می‌توان گفت در این سیاست‌ها بر اصل ثبات و نگاه بلندمدت به عنوان یکی از مؤلفه‌های مقررکنندگی اصولی و منطقی قابل بیان می‌باشد. به همین منظور لازمه تحقق بند (۹) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مبنی بر ایجاد ثبات در اقتصاد ملی، اولاً تحقق ثبات در قوانین و مقررات است. مضافاً به بیانی حمایت از صادرات کالا و خدمات با ایجاد ثبات رویه و مقررات در بند (۱۰) سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر مبنای اصل ثبات قوانین و مقررات استوار می‌باشد.

با عنایت به تأکید مقام معظم رهبری در بیانات و سیاست‌های کلی ابلاغی بر مسئله اصل ثبات و نگاه بلندمدت در مقرراتگذاری، مجلس و دولت بایستی در وضع قوانین و مقررات بدین موضوع توجه جدی نمایند. از اینرو نباید سیاست‌ها و قوانین به صورت مکرر اصلاح شوند و برنامه اقتصادی کشور، جهت حفظ امنیت اقتصادی در یک مسیر نامشخص حرکت کند. اصلاح قوانین دائمی در قانون بودجه، وجود احکام دائمی در قوانین موقت بودجه از جمله مصادیق مغایرت با نگاه بلندمدت در این زمینه قانونگذاری می‌باشد.

سه چالش قانون دانش بنیان ها در راستای تحقق اقتصاد دانش بنیان

محمدبوالحق

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

رهبر انقلاب در پیام نوروزی ابتدا سال، امسال را سال تولید، دانش بنیان و اشتغال آفرین نام گذاری کردند، در این نوشتار بنا داریم تا مشکلات حقوقی موجود بر سر راه شرکت‌های دانش بنیان و تحقق اقتصاد مبنی بر علم و فناوری را شناسایی کنیم، چرا که لازمه تحقق اقتصاددانش بنیان شناسایی مشکلات و موانع بر سر راه آن امر و سپس همت گماردن در جهت رفع مشکلات است که درغیر این صورت تحقق این امر منتفی است. یک بعد از مشکلات که باید با دقت مورد بررسی قرار گیرد مشکلات و چالش‌های حقوقی است که مقصود ما در این نوشته بررسی این بعد از مشکلات است. درذیل به سه مورد از مشکلات شاخص

این حوزه و ارائه راه حل‌هایی در جهت حل مشکلات می‌پردازیم:

۱) تنها مستند حقوقی در جهت حمایت از شرکت‌های دانش بنیان قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات مصوب ۱۳۸۹ است و همچنین آئین‌نامه اجرایی آن مصوب ۱۳۹۱ است، که همین متناسب نبودن قانون با شرایط و اقتضانات زمان یکی از مشکلات موجود است چرا که این دست قوانین که کاملاً با فناوری گره خورده است باید منطبق با نیازهای واقعی و براساس اقتضانات این امر به روز رسانی شود. بدیهی است که از سال ۱۳۸۹ که مصادف با تصویب این قانون است تا به حال فناوری و علم رشد چشمگیری داشته است که این امر ایجاب می‌کند که این قانون که با فناوری و علم مزوج شده است براساس اقتضانات وضع شود که متأسفانه مقنن در این حوزه به این مسئله توجه نکرده است که این امر همچنین مغایر با بند ۹ سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری است.

۲) ناظر بر مالیات متعلقه به این شرکتها به موجب ماده ۲۰ آئین‌نامه اجرائی این قانون که در راستای بند الف ماده ۳ این قانون وضع شده است، سود حاصل از قراردادهای برای این قبیل شرکتها معاف از مالیات مشمول ماده ۱۰۵ قانون مالیات‌های مستقیم به مدت ۱۵ سال است. این امر در راستای حمایت از فعالیت‌های این شرکتها که شرکتهای انتفاعی صرف نیستند و به رونق اقتصادی کمک می‌کند مفید است اما ای کاش قانونگذار این معافیت را از بعد زمانی تقیید نمی‌کرد که تا حدی ممکن است یک عامل بازدارنده بلند مدت برای افرادی باشد که قصد دارند در این زمینه فعالیت کنند یا حداقل چون ذاتاً این نوع شرکتها، با شرکتها مشمول مالیات ماده ۱۰۵ ق.م.م تفاوت دارند قانونگذار مالیات متعلقه بر این نوع شرکتها را پس از اتمام مدت معافیت مالیاتی (۱۵ سال) مشمول این ماده قرار نمی‌داد (از آنجا که قانونگذار ماده خاصی ناظر بر مقدار مالیات شرکتهای دانش بنیان وضع نکرده است باید در جهت وضع مقدار مالیات پس از اتمام ۱۵ سال به ماده ۱۰۵ که ماده عام الشمولی است متمسک شویم) و باز هم همان رویکرد حمایتی خود را با وضع مقدار مالیات کمتر نسبت به ماده ۱۰۵ ق.م.م نسبت به این شرکتها ادامه می‌داد، میبایست به تأثیر هر شرکت در رونق اقتصادی کشور به صورت متغیر به وضع مالیات مبادرت می‌کرد

۳) آخرین ایرادی که قابل ذکر است ناظر بر مرجع صالح اجرای سیاست گذاری و برنامه ریزی در جهت اجرا و همچنین نظارت بر اجرای این قانون است که به موجب ماده ۲ قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات و همچنین صدر ماده ۳ آئین‌نامه اجرایی این قانون نهاد ناظر و مرجع این قانون نهادی واحد است (شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری) که این باعث می‌شود نظارت به صورت صحیح انجام نشود و هدف نهایی از این امر محقق نشود، یعنی این یک امر منطقی است که نهاد ناظر و مرجع متفاوت باشند تا از تالی‌های فاسدی که در پی دارد جلوگیری به عمل آید. همچنین در همین ماده از آئین‌نامه اعضای تشکیل دهنده این شورا را تنها اعضای هیئت دولت تشکیل می‌دهند یعنی عملاً نه عضوی از دیگر قوا و نهادهای حاکمیتی در این شورا وجود دارد و نه عضوی از نهادهای مردم نهاد که بتوان از نظرات و تجارب مختلف در این امر بهره جست.

نقش حقوقی‌ها در پیشبرد شعار

محمد مقدمی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

شرکت‌های دانش‌بنیان به عنوان حلقه اتصال صنعت و دانشگاه، چند سالی است که در مرکز توجهات سیاست‌گذاران حوزه صنعت و در رأس آن‌ها مقام معظم رهبری قرار گرفته است. در اولین نگاه شاید دانشکده‌های

فنی و مهندسی کنشگر اصلی این حوزه به نظر آیند؛ در صورتی که در دوره رونق و شکل‌گیری این شرکت‌ها، ناتوانی در حل مشکلات حقوقی و قضایی پاشنه آشیل توسعه این شرکت‌ها به حساب می‌آید. از این رو جهت گیری پژوهش‌های حقوقی به سمت حل موانع مسیر توسعه دانش بنیان‌ها باید در اولویت قرار گیرد تا دانشکده‌های حقوق بتوانند با صنعتگران و شرکت‌های این حوزه ارتباط سازنده‌ای برقرار کنند.

نگارنده بر این باور است که حقوق تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی، به‌طور خاص نگارش قراردادهای بین‌المللی از جمله حوزه‌های مهمی است که در وضعیت کنونی، نه تنها بر طرف کننده موانع جدی در مسیر توسعه شرکت‌های دانش بنیان است بلکه می‌تواند نقش موثری در کسب منافع بیشتر این شرکت‌ها در تجارت خارجی ایفا کند. امری که لازمه آن پژوهش در ابعاد و اقتضانات حقوقی تجارت با طرف‌های خارجی است.

در چنین شرایطی افزایش مطالعات و پژوهش‌های تطبیقی در زمینه تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی و پژوهش در مسیر شناسایی راهکارهای ایجابی در این خصوص می‌تواند گامی موثر در حل موانع تولید دانش بنیان و تسهیل مسیر صادرات برای تولید کنندگان ایرانی باشد.

اطلاعیه

دوفصلنامه علمی حقوق بشر و شهروندی
سال سوم، شماره دوم (پیاپی ۶)، پاییز و زمستان ۱۳۹۷

- تقدیر و بررسی طرح اصلاح موادی از قانون تشکلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری از منظر حقوق شهروندی (صص: ۱۱۳-۱۲۶)
- علائق‌نامه مولایی و ولی‌الله حیدرآباد
- گواهی در عین حقوق عمومی فرانسه و آثار آن بر اندیشه‌های مرحوم قاضی امیرعینی (صص: ۱۳۷-۱۶۰)
- بررسی ضرورت و امکان توجه قضات به ملاحظات اخلاقی و جایگاه آن در صدور آرای قضایی از دیدگاه مکاتب حقوقی و نظام قضایی اسلام (صص: ۱۶۱-۱۸۰)
- محمدحسین نادری
- مبانی اسلامی پدرمآبی (بترتالیسم) قانونی با تکیه به نظام حقوقی ایران (صص: ۱۸۱-۲۰۴)
- امین‌اله باقرزاد
- مقایسه تطبیقی مفهوم حق در مکتب بوزنیوسم حقوقی و مکتب حقوقی اسلام (صص: ۲۰۵-۲۲۲)
- سجاد فلج‌پور

اطلاعیه شماره ۲: فراخوان مقاله

بدینوسیله به اطلاع کلیه دانشجویان، پژوهشگران و اساتید علاقمند به نگارش مقاله در حوزه حقوق بشر و شهروندی می‌رساند، علاقمندان می‌توانند مقالات خود را جهت انتشار در دوفصلنامه حقوق بشر و شهروندی اندیشکده، به وبسایت دوفصلنامه به نشانی hcr.journals.isu.ac.ir ارسال نمایند. مقالات برگزیده پس از داوری در دوفصلنامه منتشر خواهند شد.

اندیشکده حقوق بشر و شهروندی
دانشگاه امام صادق (ع)، همدان

پل‌های ارتباطی اندیشکده:

@hcrigh_t_isu

دکتر جعفر صادق منش

قائم مقام دبیر مستاد امر به معروف و نهی از منکر و عضو شورای علمی اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

درآمد یکم؛ کبریا:

سیاست جنایی در هر نظامی، بر آن است تا تدبیر مناسب را برای پیشگیری از وقوع یا تکرار رفتارهای مجرمانه شناسایی و در جلوه قوانین و مقررات اعلام و در رفتار حکومتی قوای مجریه و قضائیه اعمال کند.

ملاک «مناسب» بودن سیاست جنایی هم در داده و ستانده آن در ابعاد مختلف مادی و معنوی است؛ سیاست جنایی مناسب سیاستی است که اثر پیشگیرانه ی آن، به صورت پیشینه، از هزینه های مادی و انسانی و اخلاقی آن، هم در جرم انگاری و هم در پاسخ گذاری و پاسخ دهی و هم در عدم همه ی آنها بیشتر باشد.

در سیاست جنایی مناسب، «جرم انگاری کیفری» زمانی ضرورت می یابد که حمایت از یک ارزش، ارزش آن را داشته باشد؛ یعنی از یک سو پاسداری از آن ارزش، اهمیتی حیاتی برای جامعه و نظام متبوع داشته باشد و از سوی دیگر پیشگیری از نقض آن، با توصیفهای اخلاقی، صنفی، اداری و مدنی ناممکن باشد.

همچنین، در این سیاست جنایی «کیفرگذاری»، زمانی ضرورت می یابد که موثر ترین تدبیر برای پیشگیری جرم باشد. ناگفته پیداست که «کیفردهی» خود تابع متغیرهای مربوط به شخصیت مرتکب جرم، چگونگی ارتکاب جرم و پیامدهای ناشی از آن است که در بخش عمومی قانون کیفری مورد توجه قرار می گیرد.

میزان اهمیت هر ارزشی برای یک جامعه و نظام را مبانی فکری آن نظام تعیین می کند.

در نظام ارزشی جمهوری اسلامی ایران، آن گونه که در اصول مختلف قانون اساسی اعلام شده، می توان گفت اهمیت هر ارزش تابعی است از تاثیر آن در سعادت فرد و دیگران، در این دنیا و دنیای دیگر.

بر همین اساس، باید و نبایدهای قانونی، وجود می یابند و در بین بایدها و نبایدهای قانونی هم تنها در صورتی کیفرگذاری و کیفری دهی ضرورت می یابد که نتوان با سایر ابزارها و تدابیر، از ارتکاب آنها پیشگیری کرد.

پس از این مقدمه که کبریا یادداشت حاضر را تشکیل می دهد، به عنوان مقدمه صغری باید به این پرسش پاسخ دهیم که حوزه اقتصاد و به طور خاص تولید و به طور اخص تولید دانش بنیان، آیا ارزش آن را دارند که برای حمایت از آنها، از حقوق کیفری یاری بجویم یا خیر؟

درآمد دوم؛ صغریا:

هرچند امور مادی به طور کلی، برای نیل به سعادت انسان «موضوعیت» نداشته و گاهی حتی پرداختن به مادیات، در حد زراندوزی، اتراف و شهوت مال و جاه، مانعی جدی در مسیر سعادت انسان است، به این حال با توجه به این که دو بعد جسمی و روحی، تشکیل دهنده وجود انسان هستند و قوام و بقای حیات و سلامت انسان وابستگی شدیدی به امور اقتصادی دارد و نیز از آنجا که گاهی عدم تامین حداقلهای لازم برای زندگی انسان، موجب تهدید ارزشهای سعادت بخش و اصیل دیگر مانند شرافت و ناموس و همچنین پرداختن به امور عبادی و معنوی می شود، پرداختن به امور اقتصادی به عنوان «طریق» نیل به سعادت، ضرورتی اجتناب ناپذیر می یابد.

از این رو، در مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است:

«در تحکیم بنیادهای اقتصادی، اصل، رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل اوست نه همچون دیگر نظامهای اقتصادی تمرکز و تکانثر ثروت و سودجویی، زیرا که در مکاتب مادی، اقتصاد خود هدف است و بدین جهت در مراحل رشد، اقتصاد عامل تخریب و فساد و تباهی می شود؛ ولی در اسلام اقتصاد وسیله است و از وسیله انتظاری جز کارائی بهتر در راه وصول به هدف نمی توان داشت.

با این دیدگاه برنامه اقتصادی اسلامی فراهم کردن زمینه

مناسب برای بروز خلاقیتهای متفاوت انسانی است و بدین جهت تأمین امکانات مساوی و متناسب و ایجاد کار برای همه افراد و رفع نیازهای ضروری جهت استمرار حرکت تکاملی او بر عهده حکومت اسلامی است».

در همین راستا یادآوری می شود که یکی از اهداف قیام مردم ایران علیه رژیم پهلوی، قطع وابستگی اقتصادی به بیگانگان، در قالب برنامه موسوم به «انقلاب سفید» شاهنشاهی بود؛ هدفی که به عنوان اصل «استقلال اقتصادی» مورد تاکید قانون اساسی در اصول نهم و چهل و سوم است. در بند دوازدهم اصل سوم قانون اساسی نیز یکی از وظایف دولت این است:

« پی ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه.»

افزون بر این «حقوق اقتصادی» از جمله حقوق اساسی شناخته شده در اصل بیستم قانون یاد شده است.

اهداف ایجاد عمدی مانع در برابر تولید به طور کلی و تولید دانش بنیان به طور خاص، قطعاً نمی تواند از دو هدف خارج باشد:

-هدف سیاسی- اجتماعی القای ناکارآمدی نظام جمهوری اسلامی در مدیریت کلان اقتصادی که توسط جریان رسانه ای براندازان نظام جمهوری اسلامی تعقیب و توسط نفوذیهای این جریان در ارکان دولت اجرا می شود.

-هدف منفعت طلبانه- فردی معطوف به وابستگی کشور به واردات یا تولید داخلی با بهره وری کمتر که توسط برخی ابر سرمایه داران و سرمایه سالاران برخوردار از رانت و نفوذ در میان کارگزاران و تصمیم گیران تعقیب و توسن ایادی آنها در حکومت به صورتهای مختلف اجرا می شود.

ایجاد مانع در تولید، با هر هدف یا انگیزه ای که باشد دارای پیامدهای زیراست:

۱-در نهایت منجر به وابستگی کشور به واردات می شود، وارداتی که شیر آن به دست دولتهای بیگانه یا دشمنانی است که هر وقت و هر طور که بخواهند کالای مورد نیاز را صادر می کنند و هر وقت هم نخواهند به کلی ما را از دسترسی به اساسی ترین نیازهایمان «تحریم» می کنند تا ناچار شویم برای به دست آوردن آنها، «عزت و شرافت ملی» را به حراج بگذاریم و در معامله ای سراسر ضرر و زیان، «تسلیم» خواسته ها و شروط باع بیگانه شویم؛ در حالی که خداوند در قرآن مجید با صدای رسا بر ما نهیب می زند که «لن يجعل الله للکافرین علی المومنین سییلا».

۲-حتی اگر تصور کنیم که بیگانگان کالاهای مورد نیاز ما را در معامله ای عادلانه و متوازن به ما می فروشند، باز هم ایجاد مانع در برابر تولید داخلی بهره ورانه که از رهگذر تکیه بر دانش بومی و دستاوردهای علمی می گذرد، گناهی نابخشوندی است؛ زیرا نفس اهتمام به تولید، زمینه ساز «اشتغال» جوانان فعال در دو عرصه تولید دانش و تولید محصولات دانش بنیان و زمینه ساز شکوفایی و پیشرفت علمی و اقتصادی از یک سو ورهایی از پیامدهای ویرانگر بیکاری است و ناگفته آثار روحی و فکری رهایی از بیکاری و سیر در مسیر شکوفایی، در تامین سعادت و پیامدهای سیاه و سهمگین گرفتاری در ورطه ی بیکاری و خمود و خانه نشینی در شقاوت انسان مسلمان پیدا است.

۳-حاصل این مانع گذاریها دودی است که به چشم مردم می رود و سلامت آنها را در حوزه بهداشت و درمان، امنیت غذایی آنها را در حوزه مواد غذایی و آرامش آنها را در حوزه ابزارهای دیگر زندگی به چالش جدی فرا می خواند و همه اینها موانعی اساسی در رشد و سعادت انسان است.

۴-گرانی یا عدم دسترسی به نیازهای اساسی و کالاهای راهبردی و به هم خوردن موازنه عرضه و تقاضا، با مدیریت مانع گذاران، عرصه را بر مردم تنگ کرده و آسایشی برای آنها جهت پرداختن به اولویتهای معنوی زندگی باقی نمی گذارد؛ اگر نگوییم راه را برای کفرعملی باز می کند.

برآمد

با دو مقدمه کوتاه بالا، شدت «قیح اخلاقی» و «پیامدهای ویرانگر» ایجاد مانع در تولید داخلی روشن می شود و از نظرگاه سیاست جنایی اسلامی، ضرورت مدیریت حقوقی

این رفتار توجیه منطقی می یابد.

منظور ما از مدیریت حقوقی، فراهم آوردن بسته ای از تدابیر حقوقی، در قالب اصلاح و ساماندهی قوانین و مقررات موجود و پر کردن خلاءهای تقنینی است که ضمن برخی جرم انگاری ها و کیفرگذاریهای حکیمانه، علاوه بر پیشگیری و بستن راهها و منافذ زمینه ساز ممانعت از تولید ملی، همزمان در قبال کلیه عوامل دخیل در حدوث مانع در برابر تولید دانش بنیان، تکالیف روشن، تضمینهای اجرایی ایجابی و سلبی عینی، عادلانه، متناسب، بازدارنده، پشتیبان کننده و جبران کننده مدنی، اداری و کیفری پیش بینی و اعمال و نظارتی کارآمد بر اجرای این قوانین و مقررات لحاظ می کند.

چگونه فساد مانع واقعی تولید

است؟

دکتر میلاد قطبی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

امروز فساد با همه گسترش و انواعی که دارد از مهمترین معضلات پیش روی دولتهاست. با نگاهی دقیق و البته کلی به این پدیده نقش انکار ناپذیر قدرت، شیوه اعمال حاکمیت و اراده سیاسی واقعی مبارزه با فساد روشن می شود بنابراین در خصوص اینکه فساد چگونه مانع تولید و اشتغال می شود فارغ از نوع فساد و اینکه وصف آن اقتصادی، اداری، سیاسی، قانونی و یا ... است باید گفت اصل وجود فساد با معنای عام خود، مانع تولید و اشتغال است و حتی احساس وجود فساد نیز چنین عواقبی به همراه دارد و در مقابل نیز اراده سیاسی زمامداران بر اعمال حاکمیت صحیح و به دور از هر گونه فساد تنها راه تحقق اقتصاد تولید محور است که به اشتغال موثر خواهد انجامید.

به عنوان نمونه، مقدمات ابتدائی و ضروری یک فعالیت اقتصادی سرمایه گذاری و صدور مجوز است، چنانچه از همین ابتدا این موضوعات با انواع فساد همراه باشند قطعاً تولید موثر و اشتغال آفرینی اتفاق نخواهد افتاد.

سرمایه گذاری که احساس امنیت اقتصادی نداشته باشد و در بزنگاه در مقابل رانت بخش دولتی تنها گذاشته شده و حمایت نشود درس عبرتی برای هر سرمایه گذاری خواهد بود، بخش خصوصی که ملزم به استخدام افراد سفارش شده و غیر متخصص باشد، مقرراتی که مانع بی مورد بر سر راه سرمایه گذاری و اخذ مجوز ایجاد نماید و از طرفی صدور مجوز بدون هیچ دشواری برای افراد سفارش شده دارای مصداق باشد، اخذ رشوه توسط ماموران دولتی، انتصاب افراد غیر متخصص دولتی و به دور از هرگونه آشنایی با عرصه های اقتصادی، توسعه و لوٹ نمودن مفهوم دانش بنیانی یک فعالیت تا جایی که هر موضوعی برای اخذ تسهیلات و ارفاقات قانونی مشمول این مفهوم گردد و ... همه نمونه ای از انواع فساد سیاسی، اداری، قانونی و ... برای یک فعالیت اقتصادی است، بنابراین تا حاکمیت عزم جدی بر شفافیت واقعی، اجرای دولت الکترونیک و از این دست راه حل های مشخص و آزموده شده که در این سالها بارها راجع به آنها صحبت شده و البته کمتر عمل شده نداشته باشد فساد با چهره های گوناگون خود مانع از تحقق اقتصاد تولید محور و اشتغال آفرین خواهد بود.

الزامات حقوقی توسعه اقتصاد

دیجیتال در ایران

سید علی حسینی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

اقتصاد دیجیتال و درآمدهای حاصل از کسب و کارهای اینترنتی، به یکی دیگر از وجوه تمایز کشورهای توسعه یافته تبدیل گردیده است. در حالی که بودجه ایران در سال ۱۳۹۸ برابر با ۳۹ میلیارد دلار بود، درآمد حاصل از خرده فروشی اینترنتی آمریکا در همان سال (۲۰۲۱) ۷/۷۶۷ میلیارد دلار بوده است. یقیناً بسترهای حقوقی در توسعه اقتصاد دیجیتال نقش اصلی را ایفا می نمایند. یکی از علل اصلی حضور غولهای فناوری اطلاعات در ایالات متحده

آمریکا، قوانین منعطف و حمایت کننده از انواع سرویس های حوزه فناوری اطلاعات تلقی می گردد. ترسیم و پیشبرد استراتژی ملی اقتصاد دیجیتال در ایران نیز در گرو ایجاد نظام حقوقی است که در سه سطح زیرساخت فضای مجازی، خدمات و محتوا، بسترهای تجارت الکترونیکی را فراهم نماید. مواردی که در ادامه ذکر می گردد، مهمترین الزامات پیش روی نظام حقوقی کشور برای نیل به این مهم است:

- ارتقای حقوق مالکیت فکری و تعیین مسئولیت ناشی از نقض حق اثر در انواع سرویس های محتوا.
- حمایت از انواع داده های شخصی و شرکتی.
- کاهش مداخله دولت در بازار دیجیتال و افزایش مشارکت بخش خصوصی در تنظیمگری حوزه های مختلف کسب و کارهای اینترنتی.
- محدود نمودن تنظیمگران دولتی به اعمال حاکمیتی و منع ارائه فعالیت های تصدی گرا نه از سوی آنان در حوزه تجارت الکترونیک.

- اصلاح نظام مجوزدهی پیشینی به همراه یکپارچه سازی و ایجاد پنجره واحد واقعی مجوزها.

- بازنگری در حقوق اسرار دولتی، دسترسی اطلاعات و همچنین مکلف نمودن دستگاه های اجرایی به داده باز و جلوگیری از رانت گرایی دستگاه های اجرایی در انتشار داده های عمومی.

- ایجاد حقوق رقابت اختصاصی پلتفرم ها، حمایت از پلتفرم های نوپا و جلوگیری از رویه های ضد رقابتی پلتفرم های بزرگ.

- استاندارد گذاری کیفی محتوا و نظارت موثر بر آن.
- رفع تعارض صلاحیت نهادهای دولتی در موضوع تنظیمگری و تعیین حدود وظایف و اختیارات هریک از آن ها.

- تعیین حقوق کار اختصاصی تأمین کنندگان و اشخاص ثالث مرتبط با پلتفرم ها.

- مکلف نمودن وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات به ارتقاء اینترنت پهن باند در سراسر کشور.

- تعیین نظام مسئولیت مدنی و کیفری ارائه دهنده، تأمین کننده، مصرف کننده و دولت در زیست بوم پلتفرم های آنلاین.

- تعیین وضعیت های اضطراری و شرایط کاهش پهنای باند از سوی متولی زیرساخت.

- تعیین و اجرای موثر نظام هویت معتبر در فضای مجازی.

بازی خودروسازها با حق حیات

شهروندان

علیرضا میرزایی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

طبق خبر اعلام شده از سوی رئیس پلیس راهور؛ یک خودروی دنا پلاس مدل ۱۴۰۰ در تاریخ ۱۴۰۱/۰۱/۰۴ با یک لندکروز در محور رشت تصادف کرده است و متأسفانه طبق خبر اعلامی، خودروی دناپلاس در این حادثه کاملاً از جلو و از ناحیه موتور جمع شده، اما به علت نقص های احتمالی کیسه هوای آن (airbag) باز نشده بود. در صورتی که طبق ماده ۲ قانون حمایت از حقوق مصرف کنندگان خودرو مصوب ۱۳۸۵ مجلس شورای اسلامی، عرضه کننده موظف به رعایت استانداردهای ابلاغی در مورد ایمنی، کیفیت، سلامت خودرو و مطابقت آن با ضمانت ارائه شده به مصرف کننده می باشد. و همچنین بر اساس تبصره ۱ این ماده، دوره تضمین نمی تواند کمتر از یک سال از زمان تحویل خودرو به مصرف کننده یا کارکردی برابر با سی هزار کیلومتر (هرکدام زودتر به پایان برسد) باشد. و از طرفی طبق استانداردهای ۵۵ گانه ابلاغ شده برای تولید خودرو، استاندارد شماره ۲۷ به موضوع (airbag) و حفاظت از راننده ی خودرو های موتوری مربوط می باشد. و طبق ماده ۲ قانون فوق الذکر عرضه کننده موظف به رعایت استانداردهای مورد نظر می باشد. و در غیر اینصورت تمامی خسارات وارده از قبیل مالی و جانی بر عهده ی عرضه کننده (خودروساز) می باشد.

و همچنین مطابق با بند ۴ استاندارد های ابلاغی در امور

کیفیت و سلامت سرنشینان خودرو سازمان ملی استاندارد، خودروسازان با علم و آگاهی از ماده ۴۷ قانون تقویت و توسعه نظام استاندارد، متعهد به اجرای مستمر سیستم کیفیت و رعایت الزامات استاندارد در تمامی بازه زمانی تولید و نظارت بر بازار به منظور حصول اطمینان از حفظ و استمرار کیفیت محصول تولیدی در انطباق با الزامات استاندارد می‌باشند و تمامی تعهدات ناشی از عدم تأمین الزامات استاندارد و خسارت وارده به اشخاص حقیقی و حقوقی را بایستی متقبل شوند.

در پایان لازم به ذکر است که طبق ماده ۱۱ قانون قانون حمایت از حقوق مصرف کنندگان خودرو مصوب ۱۳۸۵ مجلس شورای اسلامی، وزارت صنایع و معادن (صنعت، معدن و تجارت) مکلف به نظارت بر اجراء این قانون در راستای حفظ حقوق مصرف کنندگان و اعلام گزارش ادواری شش ماهه به کمیسیون صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی می باشد. اما طبق اظهارات سخنگوی کمیسیون صنایع و معادن مجلس سه دوره است که گزارش ارزیابی کیفیت خودروی ایرانی به مجلس ارسال نشده است. (کد خبر: ۱۴۰۰۱۱۰۲۰۰۵۱۹)

حقوق مالکیت فکری؛ ایفاگر نقش

کلیدی در تولید توسط دانش بنیان‌ها

سید مهدی علوی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

در ایران نامگذاری هر سال سنتی است که برای توجه قوای سه گانه و ملت توسط رهبر انقلاب که هادی جریان انقلاب می‌باشند، در اولین روزهای سال جدید صورت می‌پذیرد. این سنت که بیش از سی سال دوام داشته، از اوایل دهه ۹۰ شمسی بر روی مسئله اقتصاد و تولید متمرکز شده است. شعار سال جدید «تولید؛ دانش بنیان، اشتغال آفرین» نامیده شد تا تولید با محوریت دانش بنیان‌ها به پیش رود. در سال گذشته بحث مانع زدایی‌ها مطرح بود، لیکن حال با طرح دانش بنیان‌ها باید موانع موجود در این عرصه را نیز مد نظر قرار داد. تولید در زمینه دانش بنیان‌ها نیز نیازمند حمایت‌ها و رفع موانع بسیاری است.

در این عرصه مشکلات و موانعی چون عدم اعطای شایسته تسهیلات بانکی، عدم وجود بازار یابی خارجی مناسب، در حد شعار بودن حمایت دولت، صادرات بیش از حد در برخی از کارخانه‌ها، عدم مدیریت قوی و نظارت ضعیف مدیران را می‌توان برشمرد. در بحث تولید یکی از موضوعات ریشه دار بحث تأمین سرمایه و پشتوانه تولید است که نقش کلیدی را ایفا میکند، اما ریشه دارتر از آن حمایت از اندوخته معنوی شرکت یعنی اعتبار و دانش حاصله است. در شرکت‌های دانش بنیان دارایی غیر مادی شرکت که همانا دانش است، مورد توجه است؛ فکر و اندیشه ای که می‌تواند منفردا و یا مجتمعا حاصل شده باشد.

به بیان دیگر شرکت‌های دانش بنیان ارتباط مستقیمی با بحث حقوق مالکیت فکری دارد؛ چراکه در مالکیت فکری حمایت از آثاری که محصول فکر و اندیشه انسان است به میان می‌آید. همانگونه که رهبر انقلاب در روز اول سال جدید فرمودند باید به دنبال تحقق شرکت‌های دانش بنیان واقعی بود. به تناسب در مالکیت فکری به صرف داشتن فکر و اندیشه حمایت حقوقی صورت نمی‌پذیرد و حمایت از محصول محقق شده آن فکر و اندیشه انجام میشود و این محصول نشانه‌ای است از واقعیت حرکت به سمت این شعار.

شاید در برخی موضوعات مثل کشاورزی در ابتدا امر نقش بحث مالکیت فکری کم اهمیت جلوه کند اما برای حرکت در مسیر افزایش دانش بنیان‌ها در کشاورزی و اصلاح و ایجاد تحول و خودکفایی کشاورزی و همچنین افزایش درآمد کشاورزان نباید از برخی جنبه‌های این عرصه غافل شد. فارغ از بحث حمایت از شرکت‌های فعال در اختراع و تولید روش‌ها و ابزارآلات نوین کشاورزی، توجه به نشانه‌های جغرافیایی و جلوگیری از معرفی و انتساب غیرواقعی و گمراه‌کننده مبدأ جغرافیایی کالا و همچنین راهکار عملی در تحقق کیفیت، مرغوبیت، شهرت و سایر خصوصیات

ثبت شده برای آن نشانه‌های جغرافیایی موجب آن خواهد شد که در داخل و خارج کشور اقبال از محصولات ایرانی بیشتر شود. برغم وجود قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی پرداختن بیشتر در عمل به این حمایت‌ها احساس می‌شود.

در پایان باید اشاره شود که در قوانین مرتبط با مالکیت فکری ایران نیز خلأها و نکات اصلاحی بسیاری به چشم می‌خورد که برای کمک اساسی به تسهیل تولید رفع این موارد تاحدی می‌تواند راهگشای این مسیر باشد. برای مثال در ماده ۵۹ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری بیان شده: «رسیدگی به اختلافات ناشی از اجراء این قانون و آیین‌نامه اجرائی آن در صلاحیت شعبه یا شعب خاصی از دادگاه‌های عمومی تهران می‌باشد...» که بهتر بود برای رسیدگی مراکز استان‌ها را پیشنهاد می‌نمود؛ تا طرفین اختلاف بتوانند با راحتی بیشتری اختلافات ایجاد شده را رفع نمایند و الزام به رسیدگی همه موارد در دادگاه‌های عمومی تهران بلا وجه است.

رمز ارزها و مانع زدایی از تولید در

بستر قانونگذاری

امیرحسین صمدی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

دنیای امروز دنیای تکنولوژی است و هر پیشرفتی که در موضوعات مختلف تکنولوژی اتفاق می‌افتد بر عرصه‌های دیگر زندگی افراد تأثیر می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین این عرصه‌ها اقتصاد و معیشت مردم است. در این میان بلاکچین به عنوان یک تکنولوژی نوین در ارتباطی نتگاتنگ با اقتصاد ظهور و بروز یافته است و اثرات اقتصادی بسیاری را بر جای گذاشته است این تکنولوژی که اخیراً مورد توجه جوامع اقتصادی ایران قرار گرفته به زودی تأثیرات خود را در اقتصاد ایران خواهد گذاشت.

با توجه به اینکه سالهای گذشته همواره شعار سال به مسئله اقتصاد و تولید توجه داشته است در این نوشته سعی داریم تا اثرات مثبتی که بلاک چین یا رمز ارزها می‌توانند بر اقتصاد و به خصوص مسئله تولید و رفع موانع آن بگذارند را را مورد بررسی قرار دهیم.

موانع تولید:

آنچه در این سالها در کنار توسعه کسب و کار و تولید مطرح است رفع موانع تولید به صورت خاص است، موانعی که علت اصلی رشد نیافتن اقتصاد هستند.

موانعی مانند نرخ دلالی بالا، نرخ سود ربوی، سفته بازی در زمین و مسکن، عدم اختصاص تسهیلات به تولید، انحراف تسهیلات از اقتصاد مولد و مواردی از این دست هستند که همگی با داشتن شفافیت مالی که در رمز ارزها مشخصاً وجود دارد می‌تواند برطرف شود.

کم هزینه و پر سود بودن دلالی و سفته بازی نسبت به تولید مسئله‌ای است که باعث رونق دلالی و سفته بازی شده است پس باید ابتدا هزینه‌های سفته بازی و دلالی را افزایش داد و سود آن را کمتر نمود تا بتوان سود به دست آمده را به صنعت انتقال داد چرا که هر چه در فرایند مصرف سود کمتری نصیب دلالان شود قیمت محصول نهایی کاهش خواهد یافت و همچنین سود بیشتری به تولیدکننده خواهد رسید و این یعنی یک بازی دو سر برد که تنها مانع آن دلالان و سفته‌بازان هستند.

مسئله دیگر واردات بی رویه کالاهایی است که در کشور خودمان تولید می‌شوند واردات اینگونه کالاها باعث شکسته شدن توان تولیدی داخل در مقابل کشورهای صنعتی با توان تولید بالا است چرا که هرچه هم قیمت ارز بالا برود کشورهای توسعه یافته توان رقابت را دارند و این تولیدکننده داخلی است که هنوز نمی‌تواند با سرمایه در گردش اندک خود به این رقابت ادامه دهد. با شفافیت در اختصاص ارز به افراد می‌توانیم دریابیم که چه مقدار از سرمایه ای کشور به سمت واردات بدون نیاز و واردات محصولاتی که در کشور تولید می‌شوند حرکت کرده است پس استفاده از رمز ارزها که شفافیت بالایی دارند می‌تواند در این موضوع کمک کند.

تأثیر رمز ارزها در رفع موانع تولید

در رمز ارزها دو مسئله مهم و کلیدی می‌تواند باعث شود که از موانع تولید کاسته شود و بر سهولت آن افزوده گردد: مسئله اول وجود شفافیت در این رمز ارزها است چراکه هر تراکنش مالی در دنیای رمز ارزها در یک شبکه بلاکچینی ثبت می‌گردد و تمامی افراد عضو آن شبکه می‌توانند بدانند یک حساب مشخص چه تراکنش‌هایی داشته و هم اکنون چه مقدار رمز ارز دارد اما نمی‌توان گفت که صاحب آن حساب چه فردی است با این وجود زمانی که دولت می‌خواهد به فردی تسهیلات بدهد می‌تواند از وی بخواهد که حساب بلاک چینی خود و افرادی که با آنها در تعامل است را معرفی نمایند و به این صورت دولت بر این موضوع نظارت خواهد داشت و در نتیجه می‌توان پول‌هایی را که صرف سفته‌بازی می‌شوند را از پول‌هایی که وارد تولید می‌شوند تشخیص داد.

مسئله دوم سهولت و هزینه کم در انتقال پول است. امروزه یکی از مهمترین مشکلات تولید، عدم ورود سرمایه‌گذاران خارجی و انتقال مبالغ بزرگ پول در بازار است چراکه عموماً بانک‌ها سوده‌های کلانی در موضوع انتقال‌های بزرگ برای خود در نظر می‌گیرند و همچنین در موضوع انتقال‌های بین‌المللی این سودها چند برابر خواهد شد در صورتی که رمز ارزهای مختلف هزینه انتقال ثابتی دارند و این موضوع شامل انتقال‌های داخلی و بین‌المللی هم می‌شود در نتیجه صاحبان کسب و کار می‌توانند با هزینه‌ای کمتر و اطمینان بیشتر نسبت به انتقال پول اقدام نمایند و اطمینان داشته باشند که هزینه زیادی بابت انتقال نخواهند پرداخت.

البته در مورد انتقال‌های بین‌المللی محدودیت اصلی هزینه نیست، بلکه این تحریم‌ها هستند که مانعی بر راه تبادلات مالی ایران با کشورهای دیگر قرار دارد. رمز ارزها به این جهت که انتقال بدون واسطه و بدن نام دارند می‌توانند ابزار خوبی برای دور زدن تحریم‌های مالی باشند.

جمع بندی

با توجه به دو موضوع بیان شده در مورد رفع موانع تولید می‌توان گفت رمز ارزها نقطه مثبتی در این موضوع خواهند بود اما باید توجه داشت که شفافیت رمز ارزها در کنار حفظ بی‌چون و چرای حریم شخصی افراد می‌تواند آسیب‌هایی نیز داشته باشد. همچنین عدم ثبات نرخ رمز ارزها مسئله‌ای است که می‌تواند اقتصاد را به چالش بکشد چرا که تمامی افرادی که از آن استفاده می‌کنند دانش کافی در زمینه سود و ضرر این رمز ارزها ندارند و نمی‌توان آن را به صورت یک توصیه عمومی بیان نمود پس می‌بایست یک نهاد واسطه برای توصیه و مشاوره تولیدکنندگان در استفاده از رمز ارزها توسط دولت ایجاد گردد تا راهکار رفع موانع تولید خود به یکی از موانع تولید تبدیل نشود.

با تمامی این تفاسیر بدون وجود یک قانون منسجم که رمز ارزها را مورد شناسایی و کنترل صحیح قرار دهد نمی‌توان انتظار عملکرد مناسب جامعه در این زمینه داشت و می‌بایست نهاد مقررات‌گذار دارای صلاحیت و اختیارات کافی نیز در مورد رمز ارزها در نظر گرفته شود.

قوه قضائیه و شعار سال ۱۴۰۱

دکتر سید محمدحسین پغمهری

معاون احیاء حقوق عامه اندیشکده حقوق بشر و شهروندی و قاضی دادگستری

به نظر میرسد نامگذاری سال توسط بالاترین مقام اجرایی و قانونی کشور ارائه طریق جهت وصول به اهداف مذکور در نظام قانون اساسی کشور و متناسب با شرایط و اقتضانات هر ساله کشور است و مجرا و مجری تحقق شعار سال همه ارکان نظام اعم از قوای سه گانه می‌باشند.

هرچند در بادی امر وظیفه دولت بیش از سایر نهادها و قوا باشد لیکن واقعیت آن است که قوه قضائیه نیز به عنوان یکی از ارکان اصلی نظام وظایف سنگینی در این زمینه بر عهده دارد که ذیلاً به آنها اشاره میشود.

مهمترین وظیفه قوه قضائیه در حمایت از تولید و اشتغال مبارزه با تخلف از قانون است که در این بین وظیفه سازمان بازرسی از یک نهاد منفعل به یک دستگاه فعال از سایر قوا سنگین تر میباشد / توضیح آنکه نهاد مذکور در راستای

نظارت بر اجرای قانون باید چگونگی و نتیجه عملکرد دستگاه‌های اجرایی را با نگاه بر میزان تأثیر عملکرد دستگاه‌های دولتی در ارتقای نرخ اشتغال اعمال نماید و در این بین این دستگاه نظارتی در خصوص اینکه آمارهای اعلام شده در سال جاری و آتی آمارسازی و آماربازی نباشد اهتمام خود را معطوف سازد و در این جهت گزارش‌های دقیق تهیه و از مراجع قضایی ترک فعل‌های مدیران اجرایی که واجد وصف کیفری می‌باشند را نیز پیگیری نماید.

وظیفه دیگر در زمینه مسائل کیفری آن است که قوه قضائیه و دولت (سازمان تعزیرات) در زمینه جرایمی که به صورت مستقیم به موضوع اشتغال مربوط میشود مانند موضوع قاچاق کالا و بااختلاس‌های مربوط به بودجه‌های دولتی در زمینه حمایت از تولیدکنندگان به صورت جدی تر ورود نمایند و نظارت کافی جهت بازدارندگی لازم و جبران آسیب‌های ناشی از جرایم ارتكابی را اعمال نمایند.

در زمینه مسائل حقوقی نیز قوه قضائیه و شعب خاص در خصوص شرکت‌ها یا تجاری که به جهت اقدامات دستگاه‌های دولتی و خصوصی در زمینه تولید و بکارگیری نیروی کار دچار آسیب و بحران شده اند با اندیشیدن تدابیری حقوقی امکان بازگشت به تولید برای آنها فراهم گردد. در این زمینه به عنوان نمونه میتوان به ظرفیت رای وحدت رویه ۷۹۴-۱۳۹۵/۵/۲۱ در خصوص نحوه محاسبه سود بانکی در خصوص وام‌های دریافتی تولیدکنندگان اشاره نموده که با استناد به این رای و با اعمال ماده ۴۷۷ قانون آئین دادرسی کیفری و نقض احکام و دستورات صادره میتوان امکان بازگشت به تولید واحدهای تولیدی که بانک‌ها نسبت به تملک آنها به جهت مجاسبه سود فراتر از مصوبات بانک مرکزی اشاره نمود.

همچنین سازمان زندان‌ها با دراختیار داشتن نزدیک به ۲۰۰ هزار نفر زندانی به عنوان نیروی کار میتواند موجبات و زمینه اشتغال مددجویان را فراهم سازد وظیفه‌ای که در ماده ۱۱۳ قانون برنامه ششم نیز بر عهده سازمان زندان‌ها قرار داده بود که این ظرفیت عظیم مغفول و کم استفاده باقی مانده است.

مسائل مذکور صرفاً توصیه‌های اخلاقی نبوده بلکه ضمانت‌اجراهای قانونی نیز دربر دارد که به عنوان نمونه به این موارد می‌توان اشاره کرد قانون برنامه‌های پنج‌ساله ششم توسعه (مواد ۱۱۳ الی ۱۱۹)، قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور مصوب سال ۱۳۹۱ (ماده ۲۲)، دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده‌های موضوع قانون اخیرالذکر مصوب (۱۳۹۹/۹/۱۳) ریاست محترم قوه قضائیه و غیره.

مراتب و مواد مذکور حکایت از جدی و مهم بودن وظیفه قوه قضائیه در تحقق شعار سال ۱۴۰۱ در حمایت از تولید و اشتغال دارد.

قانون جامع و بروز مالکیت فکری؛

زیرساخت تحقق تولید دانش بنیان

علیرضا عقیلی بهنام

مدیر روابط عمومی و پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

امروزه ضرورت وجود و تقویت فناوری در اقتصاد ملی و تولید صنایع گوناگون از صناعی همچون فولاد و مس تا تولید پارچه و لباس و البته لوازم خانگی و لوازم الکترونیکی بیش از پیش قابل درک است. ممکن است سوال پیش بیاید که مگر تاکنون صنایع بدون فناوری در حال تولید و بازاریابی بوده‌اند؟ پاسخ قطعاً منفی است، اما سخن آنجاست که اولاً دانش بنیان بودن صنایع باید ارتقاء یابد و تا وضعیت مطلوب راه درازی وجود دارد، ثانیاً دانش بنیان بودن باید در تمام مراحل تولید لحاظ شود، یعنی از مرحله طراحی و ایده پردازی یک محصول تا مرحله عرضه و فروش آن تماماً براساس علوم روز و پیشرفته باشد. این مسئله ایجاب میکند تا در عرصه تقنین نیز مسئولین امر حمایت‌های لازم را از این مسئله داشته باشند. یکی از مهمترین اقدامات حمایتی، تصویب قانونی جامع جهت حمایت از حقوق مالکیت فکری تولیدکنندگان است تا آنها بتوانند با اطمینان از حمایت دولت به پیشرفت تولید دانش بنیان بپردازند. لایحه حمایت از مالکیت فکری که از سال

۱۳۹۲ تاکنون در مجلس مانده، فارق از نظرات کارشناسی مثبت و منفی نسبت به آن، نشان دهنده عدم اهتمام قانونگذار نسبت حمایت از اقتصاد دانش بنیان دارد. همچنین کثرت قوانین و احکام مربوطه (قانون ثبت اختراعات، قانون تجارت الکترونیک، قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی و...) در عصر کنونی که فناوری با سرعتی فوق تصور در حال پیشرفت است نیز آسیمی دیگر است، اگر تولید کنندگان از حمایت های قانونی داخلی متناسب با سرعت پیشرفت دانش در دنیا برخوردار نباشند، دو آسیب جدی ایجاد میشود؛ اولاً دولت که ناگزیر از حمایت از تولیدکننده است، مجبور میشود تا به کنوانسیونهایی بپیوندد که عمده آنها ضررهای جدی سیاسی و اقتصادی برای کشور دارد، نمونه آن موافقتنامه تریپس (Trips) است که در صورت پذیرش آن، هزینه مالی هنگفتی به کشور تحمیل میشود. آسیب دوم آن است که یک نگرانی دائمی برای تولیدکنندگان وجود خواهد داشت و سرعت پیشرفت علمی کشور بسیار کند خواهد شد. از این رو لازم است در سال و قرن پیش رو دستگاه تقنینی کشور به سمت ایجاد یک نظام حمایتی بروز و جدی از مالکیت فکری حرکت نماید تا شاهد تحقق هرچه بهتر اقتصاد مقاومتی و دانش بنیان به معنای واقعی و به دور از شعارزدگی باشیم.

نقش نظام مالیاتی در تحقق نام

گذاری سال

دکتر حسین عبداللهی

عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

امسال هم بمانند سالهای گذشته «تولید» محور نام گذاری و جهت گیری قرار گرفت. اینگونه تکرارها و تاکیدها نشان از کافی نبودن حرکت های قبلی است و امیدواریم دولت جدید با ایده ها و اراده های قوی، اقدامات چشم گیری را رقم بزند. بی شک یکی از عوامل موثر بر رونق تولید از بستر نظام مالیاتی بر میخیزد. بنظر می رسد از اقداماتی که تاثیرات مهمی بر فضای کسب و کار خواهد گذاشت است بازنگری در روش مقررات گذاری مالیاتی است. فارغ از حجم بالای مقررات مالیاتی متاسفانه تعداد فراوان مقرراتی که توسط دیوان عدالت اداری مغایر قانون اعلام می شوند همچنان عامل سردرگمی فعالان اقتصادی است. مقررات مالیاتی به محض صدور بر تصمیمات فعالان تاثیر می گذارد و سپس با اعلام مغایرت قانونی آنان، تصمیمات قبلی را متزلزل می کند و این یعنی سلب امنیت حقوقی فعالان اقتصادی.

می توان برآورد کرد آمار مقررات ابطالی این چند ساله، هر سال از ده برابر میانگین ابطالی ها تا سال ۱۳۹۷ هم بیشتر شده است؛ یعنی در آن سال ها به صورت میانگین سالی دو مقرر مالیاتی هم ابطال نمی شد اما از سال ۱۳۹۷ تا به الان بعضاً در یک جلسه هیئت عمومی ۲ یا ۳ یا حتی ۵ مقرر باطل شده است!

حجم پرونده های ابطالی در دیوان عدالت اداری تا بدانجا رسید که این دیوان برای رسیدگی به درخواست ها «هیئت تخصصی اقتصادی، مالی و اصناف» را تبدیل به دو هیئت از جمله «هیئت مالیاتی-بانکی» نمود. خبر منتشره در سایت رسمی سازمان امور مالیاتی هم حکایت از رایزنی ریاست این سازمان با رئیس دیوان عدالت اداری و چاره جویی در مورد این حجم از مقررات ابطالی دارد و البته همین که دستگاه مربوطه به برکت تغییر در ریاست آن به چاره جویی برای این مشکل اقدام کرده جای امیدواری است.

به نظر می رسد موثرترین و زودبازده ترین راهکار، تشکیل جمع محدودی از متخصصان حقوقی در حوزه مالیات جهت ارائه نظر مشورتی به مراجع مقررات گذار پیش از صدور هر مقرر باشد. این راهکار، فواید بسیاری به همراه خواهد داشت. از جمله به دلیل عدم تعلق سازمانی این افراد، امکان ارائه نظرات مستقل و بدون ملاحظاتی سازمانی را فراهم می سازد. ثانیاً استفاده از ظرفیت های تخصصی مناسبی که بیرون از سازمان وجود دارد فراهم و نظام مند می شود. هر مشکلی راه حلی دارد؛ فقط باید اراده اش باشد تا به تکالیف نظام مالیاتی جهت تحقق شعار

سال، عمل شود.

شایسته است سازمان امور مالیاتی ضمن کاهش کمیت مقررات مالیاتی و با مذاقه بیشتر «کیفیت حقوقی» این مقررات را افزایش دهد و این میتواند یکی از موارد رفع کننده موانع تولید باشد.

تولید و مردم گرایی نخبگان

دکتر اسماعیل آجرلو

معاون مرکز وکلاء قوه قضائیه و مشاور علمی اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

شعار سال ۱۴۰۱ از سوی مقام معظم رهبری همچنان بر محور تولید بیان شده است. "تولید" با دو قید "دانش بنیان" و "اشتغال آفرین". این شعار سه رویکرد مهم را دربر دارد. "تولید" شاه کلید حل مشکلات اقتصادی، اشتغال که دارای مضمون اجتماعی و مردم محور است و "دانش بنیانی" که متضمن رویکرد نخبگانی و مبتنی بر آموزش و پژوهش است. این عناصر همگی بر بستر کلان رویکرد «گام دوم انقلاب اسلامی» با الزاماتی همچون حرکت انقلابی، جهادی و جوانانه قابل فهم هستند تا آینده اقتصادی کشور را با گرایش میان نسلی با گذر از اقتصاد منبع پایه به اقتصاد دانش بنیان و آینده اجتماعی را با ایجاد اشتغال که مفهومی مردم محور است، ترسیم نماید. تحقق این مهم علاوه بر جنبه های محض فنی مهندسی، اقتضاناتی در حوزه های علوم انسانی نظیر حوزه های تصمیم سازی، امور زمامداری، جذب و به کارگیری نخبگان در بخش های کارشناسی و مدیریتی عرصه های مختلف حکمرانی با رویکرد ایرانی- اسلامی نیز داراست.

این شعار نخبگان جامعه را به مردم نزدیک و دانش آنها را نافع و نافذ در رفع دغدغه های زندگی محور اقتصادی و اجتماعی جامعه می نماید و چراغ راه مسئولین برای برنامه های کوتاه و میان مدت کشور خواهد بود.

نقش دیوان عدالت اداری در رفع

موانع تولید

امیررضا محمدحسینی

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

دیوان عدالت اداری به عنوان مهمترین نهاد دادرسی اداری ایران که وظیفه آن حفظ و تامین حقوق شهروندی و احیای حقوق عامه می باشد حمایت از حقوق اساسی و بنیادین شهروندان جامعه را عهده دار است؛ یکی از مهمترین این حقوق حق معشیت مطلوب، رفع نیازهای اقتصادی و داشتن شغل مناسب برای شهروندان قلمداد می گردد؛ که اصل بیست و هشتم و چهل و سوم قانون اساسی نیز به آن تصریح نموده است.

استیفای این حقوق در جامعه نیاز به رشد و خودکفایی اقتصادی در سطح ملی نیز دارد. این مهم با نگاهی به نامگذاری سال های یک دهه اخیر از سوی مقام معظم رهبری روشن می گردد، بالاخص مفهوم تولید که به لفظ آن در نامگذاری سال ها در این یک دهه تأکید ویژه ای شده که درامر اقتصاد مقاومتی و قدرت ملی در امر استقلال ملی اعم از سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و علمی رکن رکنی ایفا می کند، چنانکه در این بیش از یک دهه که محوریت اقتصادی شعارهای سال داشتند، واژه تولید نیز در آن ها ذکر شده که حاکی از اهمیت آن است. از جمله شعار سال ۱۳۹۱: تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی، ۱۳۹۶: اقتصاد مقاومتی، تولید - اشتغال، ۱۳۹۷: حمایت از کالای ایرانی، ۱۳۹۸: رونق تولید، ۱۳۹۹: جهش تولید، ۱۴۰۰: تولید؛ پشتیبانی ها، مانع زدایی ها و ۱۴۰۱: تولید؛ دانش بنیان، اشتغال آفرین.

رهبر انقلاب در سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران در یکم فروردین ۱۴۰۱ گشایش در امر تولید را در همراهی و ایفای نقش مردم دانستند.

دیوان عدالت اداری نیز می تواند با توجه به فلسفه تاسیس آن بر اساس اصل ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی با توجه به شعار سال ۱۴۰۰ که پشتیبانی ها و مانع زدایی ها نیز بود و البته سال گذشته ریاست سابق دیوان عدالت دکتر محمد مصدق رویکرد ویژه ای به حمایت از تولید نیز داشتند و

شاهد آن دستور تشکیل کارگروه حمایت از تولید در دیوان عدالت اداری بود. این کارگروه که متشکل از سه نفر از معاونین دیوان بود که جهت پیگیری رفع موانع تولید تشکیل شد و این موضوع به تصویب شورای معاونین رسید که از مهمترین کار ویژه های آن بنا به اظهارات ریاست وقت دیوان: شناسایی پرونده هایی که در دیوان با موضوع تولید و اقتصاد مقاومتی مرتبط بوده و احصای قوانین و مقررات مرتبط در هر پرونده توسط کمیسیون تخصصی و ارائه گزارش به رئیس دبیرخانه کارگروه، کشف ابهامات و نارسایی های قوانین و مقررات اعم از مصوبات دولتی، آیین نامه دستورالعمل ها، بخشنامه ها و غیره که مرتبط با تولید و بنگاه ها و کارگاه های تولیدی بوده و انعکاس آن به دستگاه های اجرایی، رصد پرونده های بنگاه های تولیدی که به سبب تصمیمات دولتی دچار آسیب و بحران شده اند کارگروه وظیفه دارد این قبیل پرونده ها را به دیوان اعلام کند و پیشنهاد حقوقی و قضایی جهت رفع موانع و مشکلات مربوط به پرونده ها، پیگیری پرونده های مرتبط با صدور مجوزهای تولیدی و پیشنهاد تسریع و تسهیل در امر رسیدگی و صدور حکم و همچنین ارائه پیشنهاد جهت ایجاد رویه قضایی در پرونده هایی با موضوع تولید و رفع موانع، فراهم کردن بستر جلب مشارکت مردمی از طریق سایت دیوان در خصوص اطلاع رسانی از قوانین و مقررات دست و پا گیر و مانع تولید از مهمترین ماموریت های این کارگروه مقرر شده بود.

همچنین به نظر می رسد با توجه به نقش دیوان در احیای حقوق عامه رویکرد دیوان باید مقابله با هرگونه مقررات دولتی که در امر تولید و کسب مجوزهای قانونی و اشتغال زایی خلل ایجاد می کند چه در رسیدگی های شعب بدوی در نظلم خواهی مانع تراشی دستگاه های اجرایی که صدور مجوز می کنند و همچنین در صدور آرای وحدت رویه توسط هیأت عمومی دیوان که مربوط به نظلم خواهی و اعتراض های عمومی از شکایات واصله به دیوان بوده و آرای صادره در شعب در گذشته صادر شده (له یا علیه) اشخاص حقیقی و حقوقی، آرای وحدت رویه ای به نفع امر تولید عمومی با استفاده از ظرفیت قوانین موجود از جمله: قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴، قانون اصلاح مواد (۱)، (۶) و (۷) قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی - مصوب ۰۱/۰۴/۱۳۹۳، طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار از زمان تأیید شورای نگهبان و انتشار در روزنامه رسمی کشور و سیاست های کلان ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و شعارهای سالهای اخیر که مؤید سیاست های مذکور هستند از امر تولید هم پشتیبانی و هم مانع زدایی نماید.

الزامات دولت الکترونیک برای

تحقق نظام دانش بنیان

سجاد خلیلی نژاد

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

شعار سال ۱۴۰۱ نیز هم راستا با منطق نام گذاری سال های گذشته، تحت عنوان «تولید؛ دانش بنیان، اشتغال آفرین» نام گذاری شد. همچنین مقام معظم رهبری در بیانات نوروزی خود مخاطب اصلی شعار سال را مسئولین و به ویژه قوه مجریه خطاب کردند. یکی از عرصه های مهم اقتصاد دانش بنیان که هم می تواند به عنوان زیربنای اقتصاد دانش بنیان مطرح شود و هم یکی از عرصه های موضوعی شرکت های دانش بنیان محسوب می شود، عرصه فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) است.

شکل گیری اقتصاد دانش بنیان در کشور مستلزم شکل گیری حکمرانی دانش بنیان است، در غیر این صورت نظام حکمرانی سنتی، مستهلک و ناکارآمد امکان تعامل با شرکت های دانش بنیان را نخواهد داشت و زیست بوم لازم برای شکل گیری اقتصاد دانش بنیان مهیا نمی شود و نظام حکمرانی بجای مساعدت، به عنوان مانعی برای اقتصاد دانش بنیان عمل می کند. حکمرانی دانش بنیان با استفاده از علوم اجتماعی و با بهره گیری از ابزارهای فنی مدرن مانند فناوری های فاوا پایه سعی دارد: متعطف، هوشمند،

پاسخگو، کارآمد، کم هزینه، عادل، خلاق و پرورش دهنده خلاقیت ها، ریزبین و دقیق باشد.

بنابراین گام اول در تحقق اقتصاد دانش بنیان، شکل گیری حکمرانی دانش بنیان است که بتواند زیست بوم متناسب با شکل گیری اقتصاد دانش بنیان را فراهم آورد. در این میان به نظر می رسد تحقق دولت الکترونیک و نظام حکمرانی داده محور گام اصلی برای شکل گیری زیرساخت حکمرانی دانش بنیان است. چرا که در عصر فضای مجازی قدرت در دست کسی است که داده و مدیریت آن را در دست داشته باشد؛ چه در بخش حکومتی و چه در بخش خصوصی.

در نتیجه جامعه عمل پوشاندن به توصیه های سیاستی ذیل به عنوان زیرساخت های حقوقی شکل گیری و تکمیل دولت الکترونیک ضروری است:

- توجه کافی به دولت الکترونیک در قانون بودجه و تامین مالی آن،

- تدوین و تصویب قوانین الزام آور برای تحقق دولت الکترونیک توسط نهادهای مرتبط،

- شفافیت تکالیف قانونی برای نهادهای متولی، به عنوان مثال باید جایگاه معاونت اداری-استخدامی ریاست جمهوری در تحقق دولت الکترونیک ارتقا پیدا کند و از طرف دیگر وزارت ارتباطات تنها متولی ایجاد زیرساخت باشد،

- اصلاح و بروزرسانی نظام حقوق اداری کشور متناسب با دولت الکترونیک.

ریشه یابی یک دهه ناکامی در تحقق

شعارهای سالیانه مقام معظم رهبری

سجاد فلیج پور

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

زمین فوتبالی را تصور کنید که سراسر مانع و بسیار ناهموار است و تعدادی فوتبالیست در آن به بازی مشغولند و هر از گاهی یکی از آن ها با برخورد به این موانع مصدوم می شوند، برای حل این مشکل یک راه این است که پزشک و برانکاردر کنار زمین حاضر باشد تا در صورت مصدومیت بلافاصله به کمک شتافته و بازیکن مصدوم را در صورت امکان درمان کرد و تیمی از عوامل اجرایی نیز آن مانع خاص را نیز مرتفع کنند. راه دوم این است که اساساً زمین بازی را با تغییرات گسترده و ابزار پیشرفته هموار و مناسب بازی کرد. وضعیت کنونی اقتصاد ایران در زمینه تولید را می توان به همان زمین ناهموار فوتبال و کنش گران عرصه تولید را نیز به فوتبالیست ها تشبیه کرد. در مواجهه با مشکلات حاد اجتماعی نظیر آنچه که بر وضعیت اقتصادی ما حاکم است و رهبری معظم انقلاب (دامت برکاته) نیز با نگاهی ژرف به تعیین شعارهای سالانه متناسب با همین مسائل پرداخته اند، دو گونه راهکار می توان اتخاذ کرد:

۱- راهکارهای اورژانسی و کوتاه مدت ۲- راهکارهای اساسی و بنیادین.

هرچند به دلیل تعطیل ناپذیری فعالیت های اقتصادی و اقتضانات خاص تغییر در نظامات اجتماعی به هر دو راهبرد نیاز داریم، لکن به نظر می رسد در سال های اخیر راهکارهای ارکان مختلف نظام برای تحقق شعار سال غالباً از جنس راهکارهای نخست و با نگاهی کوتاه مدت و سطحی بوده است و به همین دلیل به اذعان بسیاری از کارشناسان حرکت مورد انتظار را در سالیان اخیر در جهت تحقق شعار سال که بر محور تولید بوده است، شاهد نبوده ایم. تشکیل قراگاه ها و ستادهایی برای رفع مشکلات و موانع واحدهای تولیدی به صورت موردی و حل مشکلات مالیاتی و ارزی و جلوگیری از تعطیلی واحد تولیدی به دلیل ورشکستگی یا بدهی و یا اعطای وام و تسهیلات به کسب و کارهای نوپا هرچند در شرایط کنونی ضروری می نماید، لکن این قبیل مسائل راه حل اساسی نیست و مرهمی موقت بر زخم های کنش گران عرصه تولید است و باید طرحی نو در انداخت. پیشنهاد می شود در راستای حرکت بنیادین برای حل مسأله تولید با زوایای مختلف آن چند شاخص اساسی در تقنین، اجرا و قضا به شرح ذیل مد نظر قرار گیرد:

۱- خصوصی سازی و مردمی سازی اقتصاد به نحو

واقعی و صحیح

به اذعان بسیاری از کارشناسان خصوصی سازی در ایران پروژه ای بسیار اساسی بود که با اجرای آن به بدترین نحو به شکست انجامیده است. یکی از اولویت‌های مجلس برای انجام کار بنیادین در حوزه آسیب شناسی و اصلاح قانون اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی و قوانین مرتبط در حوزه خصوصی سازی است. ورود محسوس نهادهای خصولتی و شبه دولتی به عرصه مذکور و همچنین واگذاری به افراد فاقد صلاحیت و شکل‌گیری فساد و رانت از این بستر از جمله مهم ترین چالش‌های خصوصی سازی در سالیان گذشته بوده است که باید در این موارد چاره‌ای اساسی اندیشیده شود و اجرای نامطلوب سیاست مذکور به دلایل مختلف اعم از ضعف در اجرا و تقنین و یا نظارت نباید منجر به رویگردانی از سیاست مذکور گردد. به عقیده بسیاری از اقتصاددانان و مبتنی بر تجارب بسیاری از کشورها تا نقش تصدی گری دولت در اقتصاد کم رنگ نشود، رونق تولید و رقابت حقیقی در اقتصاد محقق نگردیده و بازار تولید بازاری جذاب برای جذب سرمایه نخواهد بود.

۲- تسهیل فضای کسب و کار

شاخص سهولت انجام کسب و کار جهانی، مقیاس عینی از قانونگذاری و تنظیم مقررات در زمینه‌های شروع کسب و کار، اخذ مجوز ساخت و ساز، دسترسی به برق، ثبت مالکیت، اخذ اعتبار، حمایت از سهامداران خرد، پرداخت مالیات، تجارت فرامرزی، الزام آور بودن اجرای قراردادهای ورشکستگی و پرداخت دیون می‌باشد و بررسی وضعیت کشور در این زیر شاخص می‌تواند موانع قانونی و مقرراتی پیشروی فعالیت‌های اقتصادی را مشخص سازد. بر اساس گزارش بین المللی سهولت انجام کسب و کار در سال ۲۰۲۰، ایران با کسب نمره ۵۸٫۵ از ۱۰۰ در جایگاه ۱۲۷ در بین ۱۹۰ کشور قرار گرفته است و در جایگاه ۲۰ در بین ۲۵ کشور حوزه سند چشم انداز قرار گرفته است که حکایت از جایگاه ضعیف کشور در خصوص محیط کسب و کار در سطح جهان و در میان کشورهای حوزه سند چشم انداز دارد. کشور ایران در زیرشاخص «شروع کسب و کار» با کسب رتبه ۱۷۸ در میان ۱۹۰ کشور جهان بدترین عملکرد را نسبت به سایر زیر شاخصها برای خود ثبت کرده است. پیچیدگی قوانین و مقررات و بعضاً متناقض، تعدد دستگاه‌های تصمیم‌گیری، وجود موانع متعدد و غیرشفاف بودن فرآیندهای اداری ورود فعالان بخش خصوصی به بخش رسمی اقتصاد را پر هزینه ساخته است و انگیزه برای سرمایه گذاری در فعالیتهای تولیدی را کاهش داده است. واضح است که تسهیل فضای کسب و کار نیازمند سلسله اقدامات و اصلاحات وسیع در حوزه‌های مختلف نظیر قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی در حوزه‌های قراردادهای تجارت، مالکیت، مالیات، امور گمرکی و واردات و صادرات، تأمین اجتماعی و کار است و با توجه صرف به حوزه‌های خاص و صرف اعطای وام و تسهیلات نمی‌توان تصور تحولی شگرف در امر تولید را انتظار داشت. خوشبختانه اقدامات و سیاستگذاری‌های مؤثری برای تسهیل اخذ مجوزهای شروع کسب و کار طی سال گذشته انجام گرفته و قوانین و مقررات اجرایی خوبی نظیر ایجاد پنجره واحد ملی برای صدور مجوزها در دست اقدام است و برخی از آن‌ها به مرحله اجرا نیز رسیده است. قوانینی نظیر قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی، قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور از جمله قوانین اساسی و مهم در راستای تسهیل فضای کسب و کار هستند که خوشبختانه در سالیان اخیر تصویب گردیده اند و به نظر می‌رسد بررسی و تقیح سایر قوانین و مقررات موجود در این حوزه و اصلاح و رفع نواقص قوانین محوری فوق و نظارت کارآمد بر حسن اجرای آن‌ها و همچنین اصلاح رویه‌های اجرایی از سوی دولت از جمله توسعه دولت الکترونیک تا حد زیادی مشکلات این حوزه را مرتفع و انقلابی در حوزه مذکور ایجاد نماید و تراکم، تزاحم و تعارض قوانین در حوزه تولید را کاهش دهند.

۳- بالا بردن هزینه بازارهای موازی تولید

تا زمانی که در کشور ما سودآوری بازارهای موازی تولید نظیر انواع دلالی و خرید و فروش سکه، ارز و مستغلات و یا دریافت بهره بانکی بیش از تولید باشد، نمی‌توان به رونق بازار تولید چندان امیدوار بود و کشور ما فارغ از مباحث فرهنگی برای تحول در این حوزه نیازمند استفاده از ابزارهای حقوقی و بالابردن هزینه بازارهای موازی در امتداد کاهش هزینه‌های تولید است. خوشبختانه مجلس شورای اسلامی اقدامات امیدبخشی را با همراهی دولت در این زمینه آغاز کرده است. وضع مالیات بر صاحبان خودروهای لوکس و یا مالیات بر خانه‌های خالی و نظایر آن از جمله اقداماتی است که می‌تواند هزینه بازارهای موازی را افزایش داده و امر تولید را برای جذب سرمایه پر جاذبه نماید. البته موفقیت این قوانین در حوزه اجرا نیازمند مقدماتی از جمله وجود بانک اطلاعات جامع از اموال و دارایی‌های شهروندان است و لازمه تحقق این مساله هم تحول حقوقی در عرصه ثبت رسمی معاملات است. اصلاح نظام بانکی و قوانین ناظر بر پرداخت تسهیلات و نظارت بر نحوه سرمایه‌گذاری برای جلوگیری از ورود تسهیلات اخذ شده به بازارهای رقیب تولید و مبارزه قاطعانه‌تر با قاچاق کالا و ارز و از بین بردن کالاهای قاچاق از جمله عوامل افزایش هزینه‌های بازارهای غیر مولد می‌باشد.

امید که در سال جدید و سالیان آتی با اجتناب از رویکردهای سطحی و پوپولیستی و کاربست راهکارهای بنیادین به نحو اساسی و حقیقی به سمت تحقق شعارهای سالیانه و بهبود وضعیت اقتصادی کشور حرکت کنیم.

تحقق حقوق اقتصادی مردم در

سال ۱۴۰۱

علی هادیپور

پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

تعیین شعار سال آسیب‌شناسی وضعیت گذشته و به مثابه راهنمای حرکت قوای حکمرانی در کشور است. با نامگذاری سال ۱۴۰۱ به «تولید اشتغال‌آفرین و دانش بنیان»، شایسته است نگاهی به ضرورت و آثار این رویکرد در نظام حقوقی کشور داشت.

دولت در جامعه اسلامی دارای وظایف و اختیارات متعددی در موضوعات مختلف نظام اجتماعی و اقتصادی است. مطابق اصول متعدد قانون اساسی از جمله اصل سوم و همچنین اصول مربوط به فصل حقوق ملت، دولت باید زمینه استقرار نظام اقتصادی عادلانه و بدون تبعیض ناروا را در جامعه فراهم کند و از این طریق انبوهی از حقوق اقتصادی مردم از قبیل حق شغل، حق تأمین اجتماعی، حق مسکن متناسب با نیاز و حق بر برخورداری از آموزش و پرورش رایگان را فراهم کند. واقعیت این است که تحقق حقوق مزبور مستلزم نظام اقتصادی فعال و دارای رشد و توسعه اقتصادی است. چرخ اساسی نظام اقتصادی بر محور «تولید» می‌چرخد و چنانچه نظام اقتصادی تولید محور در کلیه بخش‌های کشاورزی، انرژی، صنایع مختلف و ... مستقر شود، نه تنها وضعیت اقتصادی مردم خود به‌خود بهبود می‌یابد، دولت اسلامی نیز می‌تواند در راستای تحقق عدالت و رفع نابرابری برخی برنامه‌های رفاهی برای اقشار متوسط و پایین نیز در پیش گیرد. بنابراین، دولت با زمینه‌سازی تولید در تحقق حقوق ملت کامیاب شود.

نظام اقتصادی تولیدمحور منجر به اشتغالزایی و کاهش بیکاری می‌شود که امروزه یکی از چالش‌های اساسی ناقص حقوق ملت است. به‌علاوه، نیازهای زندگی از جمله مسکن، خودرو و سایر ملزومات روزمره باید به‌نحوی تولید شود که قیمت تمام‌شده کاهش یابد و با قیمتی متناسب و ارزان به دست مردم برسد. استفاده از دانش و تکنولوژی روز برای تولید انبوه و به‌صرفه از راهکارهایی است که می‌تواند نظام اقتصادی را دانش‌بنیان کند. چیزی که هم‌اکنون با توجه به گرانی و تورم باعث محرومیت بخشی از مردم از حقوق اقتصادی و اجتماعی شده است. در حقیقت، چنانکه مشخص است، تولید با دو وصف ابتدا بر دانش روز و ایجاد اشتغال فراوان می‌تواند نظام اقتصادی را فعال کند و ثمره آن، حقوق ملت نظیر مسکن متناسب است.

شناخت صحیح استعدادهای کشور در حوزه‌های مختلف نظام اقتصادی نظیر بخش کشاورزی و به‌دنبال آن، اتخاذ تصمیمات و اقدامات اقتصادی قوه مجریه از یکسو و همچنین تعامل قوای مجریه و مقننه در راستای ایجاد تغییرات لازم در قوانین به‌منظور حمایت صحیح از تولید و زمینه‌سازی نظام اقتصادی تولیدمحور گام اساسی جهت تحقق شعار سال است. در این بین، حمایت و صیانت قوه قضائیه از سرمایه‌گذاری تولیدی از یکسو و همچنین برخورد با سوءاستفاده‌کنندگان حوزه تولید و نظام اقتصادی نباید مغفول واقع شود.

علی شکرالاهی

مدیر پژوهش و پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

سازمان عفو بین‌الملل با اشاره به «حق سلامت» که یکی از حقوق شهروندان است، از دستور اولیه آیت‌الله خامنه‌ای مبنی بر ممنوعیت خرید واکسن‌های غربی و «قصور» مقام‌های ایران در خرید، به‌موقع واکسن کرونا انتقاد کرده است. این انتقاد سازمان عفو بین‌الملل درحالی است که گویا این سازمان با نادیده‌گرفتن واقعیات تاریخی و عینی رو به سیاست‌زدگی آورده و مفاهیمی چون حقوق بشر را دست مایه‌ی وصول به اهداف سیاسی و فشار به جمهوری اسلامی ایران کرده است. در ادامه اجمالا به نکاتی در پاسخ به این هجمه سازمان عفو بین‌الملل اشاره خواهیم کرد.

اولا دولت‌های غربی خصوصاً دولت ایالات متحده آمریکا بنا به دلایل مختلف هسته‌ای و غیر آن ایران را در شدیدترین فشارهای تحریمی قرار داده است که در نوع خود بی‌سابقه است. تعدادی از کارشناسان و گزارشگران ویژه سازمان ملل در امور حقوق بشر در گزارشی در تاریخ ۲۷ مهرماه ۱۴۰۰ با اشاره به مشکلاتی که برخی بیماران در ایران برای دسترسی به دارو و تجهیزات درمانی مورد نیاز خود در نتیجه تحریم‌های آمریکا با آن مواجهند، تأکید کردند که این تحریم‌ها مانع برخورداری این بیماران از حقوق بشر، به ویژه حق سلامت می‌شود. بر این اساس عناد و دشمنی آمریکا با ملت ایران امری روشن و دلسوزی آن‌ها جهت تأمین واکسن برای ایرانیان ساده‌انگاری است.

ثانیا سابقه تاریخی خصمانه دولت‌های غربی خصوصاً آمریکا و فرانسه در تأمین تسلیحات شیمیایی رژیم بعث عراق در جنگ ۸ ساله و ورود خون‌های آلوده و ویروس ایدز از سوی شرکت فرانسوی و آلوده‌شدن مستقیم بیش از ۲۰۰ بیمار هیموفیلی و عدم پرداخت غرامت در برابر خسارات وارده، اقتضا می‌کند که به حسن نیت در گفتار و رفتار این دولت‌ها اشکال جدی وارد باشد؛ بنابراین تضمین حق بر سلامت شهروندان اقتضا می‌کند دولت از واردات موارد شبه‌ناک اجتناب کند.

ثالثاً وجود موانع فراوان در مبادلات مالی که در اثر تحریم‌های ظالمانه ضد ملت ایران به وجود آمده است مانعی اثرگذار در سر راه خرید و تأمین واکسن‌های خارجی بوده است.

رابعاً واردات گسترده واکسن با روی کارآمدن دولت جدید در ایران، همچنین تولید واکسن توسط متخصصان ایرانی در چندماهه اخیر نشان‌دهنده همت دولت جمهوری اسلامی در تضمین حق سلامت شهروندان و صیانت از جان ایشان است که به عینه قابل مشاهده است.

لطفاً جنگ علیه مردم یمن را نیز با قرائتی

که از جنگ اوکراین دارید روایت کنید!

امیرمهدی کیانی

مدیر همکاری‌های علمی و پژوهشگر اندیشکده حقوق بشر و شهروندی

این روزها که اخبار، تحلیل‌ها و نقدهای پوپولیستی علیه حمله روسیه به اوکراین تمام دنیا را فرا گرفته نزدیک به هشت سال است که از شروع جنایات جنگی و نسل‌کشی حکومت سعودی علیه مردم مظلوم یمن می‌گذرد و نه تنها از شدت این جنایات کاسته نشده بلکه روز به روز در حال وخامت است.

همان‌جابه‌ی حقوق بشری غربی که حنجره اش را در حمایت از اوکراین پاره میکند، بیش از هفت سال است که چشم و گوش و زبانش را بر روی جنایات رژیم سعودی در یمن بسته است.

تاسف بار است که مدعیانِ روایتگرِ حقوق بشر، با ضد حقوق بشری ترین و نژاد پرستانه ترین استاندارد‌ها در حال روایت ماجرا هستند.

در ماجرای اوکراین استراتژی افراط‌ظالمانه در روایت و در ماجرای یمن نیز تفریط و بی‌توجهی ظالمانه در پیش گرفته اند.

اکنون افراد زیادی از جامعه‌ی حقوق بشری غربی اعم از دیوان بین‌المللی دادگستری، دیوان کیفری بین‌المللی، کمیته حقوق بشر سازمان ملل و غیره در مصاحبه‌هایی اغراق آمیز خواستار محکومیت شدید روسیه و بازداشت پوتین شده اند

به عنوان مثال، فردی مانند استیون رپ که فرستاده‌ی آمریکا در دادگاه جنایات جنگی (بین سالهای ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۵) بوده، در مصاحبه‌های بدون ارائه مستندات و ارائه‌ی مصادیق دقیق، صرفاً با اشاره به مصادیقی پوپولیستی مانند اشاره به مادر باردار اوکراینی بر روی برانکاردر خواستار بازداشت و محاکمه‌ی پوتین شده اند.

عجیب تر آنکه این جماعت حتی یکبار در طول حیات خود کوچک ترین اشاره‌ای به نسل‌کشی و جنایات جنگی در حال وقوع در یمن نکرده اند!

حتی به جنایاتی که به دست سربازان اوکراینی نیز در حال وقوع است نیز اشاره‌ای نداشته‌اند؛ به عنوان مثال سربازان اوکراینی با خانواده‌ی اسرای روس تماس گرفته و اسیر‌نگون بخت را پیش چشمان خانواده اش میکشند و با خنده به خانواده‌ی وی هتاکی میکنند!

یا مخفی شدن سربازان اوکراینی در منازل مسکونی مردم، مدارس، بیمارستانها و...

و تمامی اینها مصادیق نقض حقوق بشر و حقوق شهروندی توسط خود سربازان اوکراینی میباشد که از آنها چشم‌پوشی شده است.

در مسأله‌ی حمله روسیه به اوکراین میتوان گفت، شاهد کمترین میزان آسیب به غیر نظامیان در طول جنگ‌هایی که تا کنون رخ داده و یا در حال وقوع است هستیم.

غالب اهداف جنگی روسیه، اهدافی نظامی بوده و بخش زیادی از حملات نظامی نیز که علیه مدارس و مناطق مسکونی صورت گرفته به علت مخفی شدن نیروهای نظامی اوکراینی در این اماکن بوده که همین اقدام ارتش اوکراین جنایت علیه مردم خودشان است چرا که برای در امان ماندن خود، ریسک کشته شدن مردم غیر نظامی را نیز بالا می‌برند!

سازمان ملل متحد روز چهارشنبه سه کارشناس امور حقوق بشر را برای بررسی جنایات جنگی احتمالی در اوکراین معرفی کرد و روسیه به بمباران‌های بی‌هدف غیرنظامیان در اوکراین متهم شد.

در بیانیه سازمان ملل آمده است که هیات مستقلی به رهبری اریک موس از نروژ، تمامی اتهامات مربوط به نقض حقوق و قوانین بین‌المللی بشردوستانه را «در زمینه تجاوز فدراسیون روسیه به اوکراین» بررسی می‌کند.

درحالی که تمام دنیا سعی در تشکیل کمیته‌های حقیقت‌یاب و محکومیت روسیه دارند، یمن از سال ۲۰۱۶ چندین بار خواستار تشکیل کمیته حقیقت‌یاب در خصوص جنایات جنگی عربستان شده ولی حتی کوچک‌ترین استماع و رفتار مؤثری از سوی جامعه‌ی بین‌المللی در خصوص خواسته‌ی یمن صورت نگرفته!

این عدم استماع و بی‌توجهی در شرایطی رخ داد که روزی ۳۰۰ مرتبه مردم یمن مورد حمله‌ی هوایی عربستان سعودی با انواع سلاح‌های کشتار جمعی قرار می‌گرفتند.

علاوه بر عدم استماع درخواست قانونی یمن؛ از دیگر اقدامات تأسف‌برانگیز سازمان ملل، خارج کردن عربستان سعودی از لیست ناقضان حقوق کودک بود که این اقدام مصداق دهن کجی این نهاد بین‌المللی به جامعه‌ی حقوق بشری بود.

همچنین رژیم سعودی در اواخر سال ۲۰۱۵ متهم به استفاده از سلاح بیولوژیک و اقدام به پخش ویروس وبا در یمن شده بود که مسکوت ماند.

علاوه بر موارد فوق و ده ها مورد دیگر این کشور در سال ۱۹۷۲ معاهده عدم توسعه و نگهداری سلاح های بیولوژیکی و سمی را امضا کرده است.

با این وجود در حمله عربستان به منطقه نهم ولایت صنعا از سلاح شیمیایی استفاده شده بود.

ضمن اینکه با وجود مخالف های شدید سازمان ملل و صلیب سرخ؛ گروه های حقوق بشری، بارها و بارها به استفاده عربستان از بمب های خوشه ای علیه زنان و کودکان یمنی اشاره کرده اند و سال ۲۰۱۶ نیز وزیر دفاع وقت انگلستان ضمن تایید خبر استفاده عربستان از بمب های خوشه ای به استفاده عربستان از بمب های خوشه ای ساخت انگلستان اشاره کرد!

طبق آمار دفتر حقوق بشر سازمان ملل در خصوص تعداد کشته

شدگان غیر نظامی اوکراین آن هم در اغراق آمیز ترین حالت ممکن از هزار نفر تجاوز نمیکنند و جالب تر آنکه در اوایل جنگ، وقتی تعداد انگشت شماری از غیر نظامیان اوکراینی کشته شدند موتور حقوق بشر غربی بکار افتاد و بیشترین کمک ها به اوکراین و شدید ترین تحریم ها و قطعنامه هادر محکومیت روسیه صادر شد.

این در حالیست که طبق آمار نهاد حقوق بشری در حمله رژیم سعودی به یمن، دست کم چهل و چهار هزار نفر از غیر نظامیان اعم از زن و کودک کشته و مجروح جنگی شده اند و بیش از دو میلیون نفر خانه های خود را از دست داده اند، علاوه بر آن دست کم ۸۵۰۰۰ نفر از کودکان زیر پنج سال یمنی در اثر تحریم، قحطی و گرسنگی جان خود را از دست داده اند و همچنان نیز این روند ادامه دارد.

اما تاکنون کسی از جامعه ی به ظاهر حقوق بشری یک هزارم

اقداماتی که علیه متجاوز در ماجرای اوکراین انجام داده را علیه متجاوز در ماجرای یمن انجام نداده است.

تنها اقدامی که سازمان ملل در امور یمن انجام داده است اقدامات بی خاصیت اسماعیل ولد الشیخ، نماینده این سازمان در امور یمن برای برگزاری گفتگوهای ملی بود که این تلاش ها نیز در اثر غیر صادقانه بودن نیات وی و نیز کارشکنی های آل سعود و عواملش در یمن هیچ نتیجه ای برای این بحران نداشت!

در حمله ی روسیه به اوکراین، علیه متجاوز شدید ترین تحریم ها، محکومیت ها و حملات رسانه ای اعمال شد و در عوض به کشور صدمه دیده (اوکراین) نیز بهترین کمک های ممکن صورت گرفت.

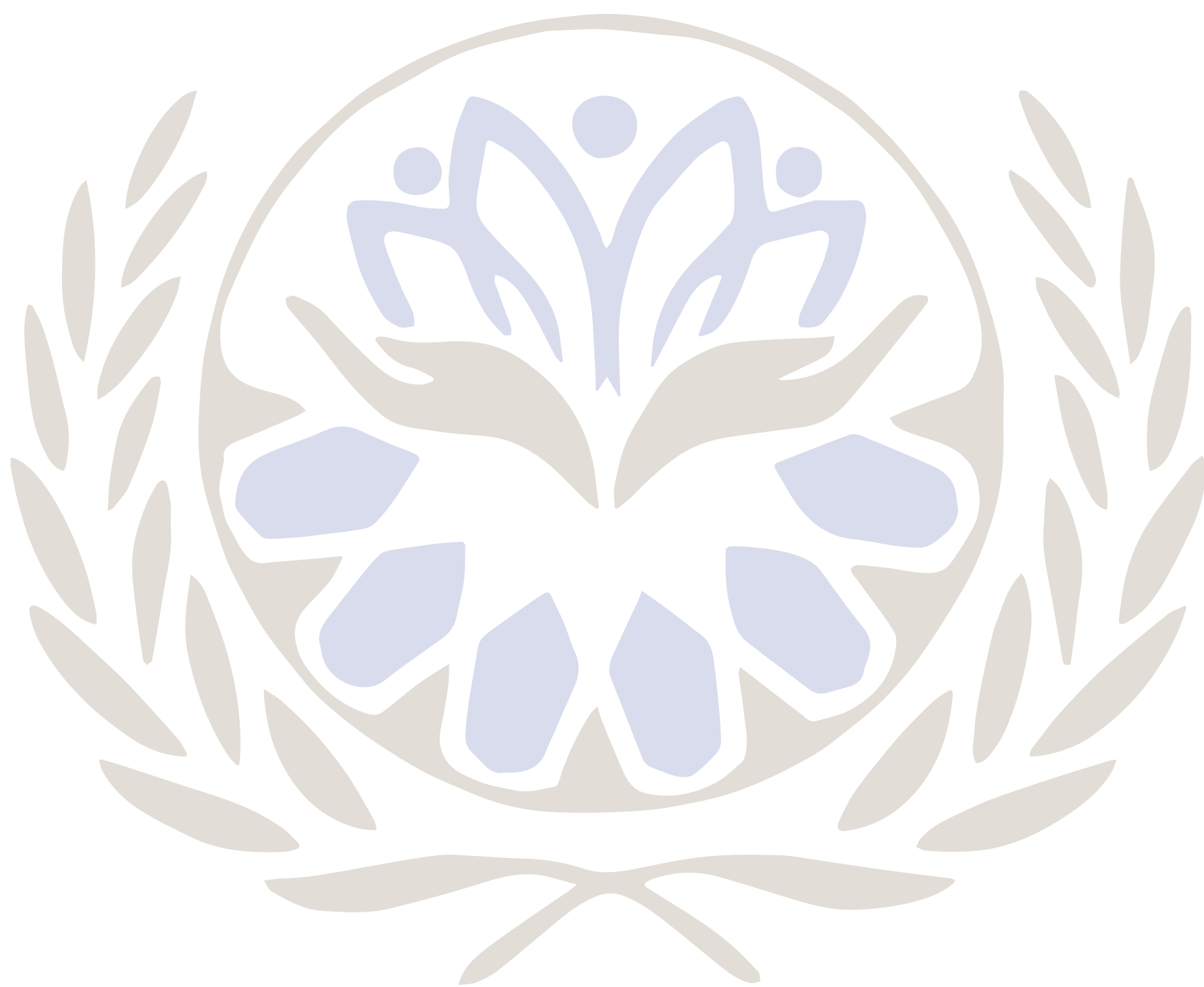
اما در تجاوز رژیم سعودی علیه مردم یمن، نه تنها شاهد سکوت و سرپوش گذاری جماعت حقوق بشری غربی بر این جنایات و کمک های تسلیحاتی به حکومت سعودی بودیم بلکه در بیجوحه ی انبوه اخبار و جریانات رسانه ای در محکومیت حمله روسیه به

اوکراین، شاهد صدور قطعنامه علیه انصارالله و اعمال تحریم های شدید علیه مردم مظلوم یمن توسط جماعت وقیح حقوق بشری غربی هستیم!

این استاندارد ها و رفتار های دوگانه، مایه ننگ جامعه ی حقوق بشری و مدعیان حقوق بشر است.

این نحوه ی تفسیر از حقوق بشر، دقیقاً ضد حقوق بشری ترین نحوه ی روایتگری بوده و جامعه ی بین المللی را از ابتدایی ترین حقوقشان مانند حق دانستن و اخبار صحیح و موارد دیگر، سلب میکند.

تقارن میان جنگ یمن و اوکراین به ما نشان داد، که بنیان نژاد پرستی غرب تغییری نیافته و صرفاً هوشمندانه تر شده و پوسته ای نوین به خود گرفته و روایتگری خبرنگاران غربی و اشاره به چشم آبی بودن یا اروپایی بودن آنها جهت برانگیخته کردن عواطف و احساسات مردمشان، شاهدی قوی بر این مدعا بوده و تاریخ قضاوت خواهد کرد که این جنگ نماد دورویی غرب برای جهانیان خواهد بود.

اندیشکده

حقوق بشر و شهروندی

دانشگاه امام صادق علیه السلام